

ИНСТИТУТ ИСТОРИИ ЛИТВЫ

ЕЖЕГОДНИК
ИСТОРИИ
ЛИТВЫ

Год 1990

ВИЛЬНЮС «МОКСЛАС» 1992

INSTITUTE OF LITHUANIAN HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1990

VILNIUS

1992

INSTITUT FÜR GESCHICHTE LITAUENS

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1990

7

VILNIUS

1992

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1990 metai

VILNIUS „MOKSLAS“ 1992

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė kolegija:

Vytautas MERKYS (vyr. redaktorius), Alfonsas EIDINTAS, Eugenijus JOVAISA, Vacys MILIUS, Leonas MULEVICIUS, Rita STRAZDONAITĖ (sekretorė), Tamara BAIKASAITĖ, Adolfas TAUTAVICIUS, Irena VALIKONYTĖ, Regina ŽEPKAITĖ (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)

Redakcijos adresas:
2600 Vilnius, T. Kosciuškos 30

Išleista pagal Lietuvos istorijos instituto užsakymą

ALFONSAS EIDINTAS,
RAIMUNDAS LOPATA

LIETUVOS TARYBOS PREZIDIUMO 1918 M. POSĖDŽIŲ PROTOKOLAI

Rengiant spaudai Lietuvos Valstybės Tarybos atsiradimo ir veiklos dokumentus, 1917—1918 m. protokolus (juos 1991 m. išleido „Mokslo“ leidykla), paaikšėjo, kad svarbius klausimus svarstė bei sprendė ir LVT prezidiumas.

Čia spausdiname dokumento, pavadinto „Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdžių protokolai“, mašinraščio kopiją, kurią drauge su kitais dokumentais Lietuvos istorijos instituto direktoriaus pavaduotojui A. Eidintui 1989 m. rudenį perdavė visuomenės veikėjas, filosofas Romualdas Ozolas, paaikšinęs, jog jis šią medžiagą gavęs iš asmens, prašiusio perduoti 1918—1920, 1941 m. dokumentus patikimam žmogui.

Dabar šie R. Ozolo perduoti dokumentai saugomi Lietuvos Mokslių Akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje, F. 316.

Kartu su Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdžių protokolų nuorašais buvo perduoti ir kiti Tarybos ar jai rašytų dokumentų mašinraščio nuorašai¹. Tai „Organizacijos Komiteto lietuvių suvažiavimui sušaukti susirinkimo posėdžiai“ (46 l.), „Lietuvių konferencijos [Vilniuje, 1918.IX.18—22 d.] protokolas“ (11 l.), „Lietuvių konferencijos tvarkomosios komisijos protokolai, garbės sargybos įsakymai, kasos apyskaita, inventoriaus sąrašas“ (13 l.), „Didžiųjų Lietuvos vargų memorijalas“ (17 l.), „Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatiniai dėsniai“ (3 l.), „Lietuvos konferencijos sušaukimo įstatymas“ (4 l.), „Kancelerio raštas ir L[ietuvos] Tarybos atsakymas kancelieriui“ (2 l.), P. Klimo pažyma „Iš sekretoriato paimta“, Tarybos narių J. Vailokaičio, A. Stulginskio, V. Petrulio, J. Alekno paklausimai laikinajai vyriausybei, Vokiečių—lietuvių draugijos [1918]V.4 d. prašymas reichskancleriui (1 l.), Lietuvos Socialistų—Liaudininkų demokratų frakcijos pareiškimas (1 l.) ir kt. Šie nuorašai atitinka originalus, spaudinius ar jau žinomus šių raštų nuorašus².

¹ Be Tarybą liečiančių dokumentų, perduoti nuorašai: „Pro Memoria Lietuvos Universitetų reikalų; įteikta 1941.IX.6 d. Generalkomisarui Dr. von Renteln vokiškame vertime“ (3 l.), „Lietuvos dvarininkų, atsidūrusių Vilniuje 1920.I.5—6 d., memorijalas“ (2 l.), M[ykolo] S[leževičiaus] 1919.V.14 ir 1919.VII.2 d. laišakai (2 l.).

² Tikrinta su: Organizacinio Komiteto lietuvių konferencijai Vilniuje sušaukti

Preciziški minėtų dokumentų nuorašai (nors ir neaptikti Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdžių protokolų originalai) leidžia teigti, jog skelbiame autentiškus dokumentus (30 mašinėle perrašytų 34×21,5 cm lapų su vandens ženklais).

Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžių 1918 metų vasario mėn. 18—21 d., dalyvaujant Prezidiumo nariams A. SMETONAI, J. SAULIUI ir J. SERNUI,

Protokolas I

1. Nutarta užvesti knyga Prezidiumo posėdžių protokolams rašyti.
2. Perrašyti rašomąja mašina ir sutvarkyti Tarybos posėdžių protokolus, suregistruoti išpildytus ir neišpildytus Tarybos nutarimus ir t. t.

3. Pradėti tvarkyti Tarybos bugalterija.

4. Užvesti knygas gaunamųjų ir išleidžiamųjų raštų registravimui, taip pat laiškų išsiuntinėjimui knyga.

5. Pasamdyti Tarybos busto sargu ir kurjeru Antaną ŠVAGŽDĮ nuo šių metų kovą mėn. 1 d. už 50 rub. (penkiasdešimt) algos mėnesiui su kambariu, kuru ir šviesa nuo Tarybos.

6. Pasamdyti žmogus prie rašomos mašinos ir šiaip biūro darbui. Surasti tinkamas žmogus pavesta sekretoriui J. Sernui.

7. Kreiptis į miesto viršininką, kad iš laikinojo Tarybos busto — Sv. Jurgio g-vė Nr 11 — atsiimtų visus iš privatinių žmonių rekviruotus rakandus. Taip pat nutarta prašyti miesto viršininko, kad, pagal raštą Prezidiumui viršininko karo valdžios Lietuvoje¹ nuo 20 d. vasario m. šių metų Nr-C.2.-502, pristatytų Tarybos biūriui malkų. Šitas atlikti pavesta sekretoriui.

8. Pirkti Tarybos biūriui reikalingų rakandų: rašomųjų stalų, kėdžių, etažerių, šepų ir t. t. Tai pavesta sekretoriui.

9. Pradėti kaip galima greičiau remontą laikinojo Tarybos būsto namuose Nr 11 prie Sv. Jurgio g-vės ir atiduotų Tarybai namų Nr 13 prie tos pačios g-vės. Apskaitymui reikalingos remontui namų prie Sv. Jurgio g-vės Nr 13 medžiagos ir provizorinės remonto sąmatos sudarymui nutarta pakviesti specialistų. Iš karto manoma buvo kreiptis prie vietinių žinovų, tačiau, pasidalinus mintimis ir paaiškėjus, kad reikalingų remontui darbininkų ir medžiagos galima bus gauti prieinamomis kainomis tik tarpininkaujant vokiečių valdžiai, nutarta

1917 m. rugpj. 1—4 d. protokolai // MACB RS. F. 29. B. 370; F. 165. B. 156 (46 l.); Lietuvių konferencijos 1917 m. rugsėjo 18—22 d. posėdžių protokolai. Rankraščio teisėmis. Be vietos ir datos; Lietuvių konferencijos tvarkomosios komisijos protokolai, garbės sargybos įsakymai, kasos apyskaita, inventoriaus sąrašas // MACB RS. F. 29. B. 369 (13 l.); Didžiųjų Lietuvos vargų memorijalas // MACB RS. F. 29. B. 367 (17 l.); Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatiniai dėsniai // MACB RS. F. 29. B. 368 (3 l.); Lietuvos įstatymai. K., 1922. P. 8—10; Kanclerio 1918.II.21 d. raštas // MACB RS. F. 255. B. 988. L. 6; Kitus dokumentus žr.: Lietuvos Valstybės Tarybos rašyti laišakai bei kt. raštai (nuorašai) // MACB RS. F. 29. B. 366. L. 1—8, 10—24; Tarybos narių paklausimų originalai — Lietuvos Valstybės Tarybos narių užrašai // LVA. F. 1014. Ap. 1. B. 41. L. 5—13.

kreiptis tuo reikalu prie Stadtbaurat'o². Su juo susižinoti apsiėmė pirmininkas A. Smetona.

Tarybos namų remontui organizuoti ir jam prižiūrėti nutarta pasamdyti tinkamas žmogus. Toks žmogus surasti pavesta sekretoriui J. Sernui, kuriam nutarta pavesti ir vyriausia remonto priežiūra bei sąskaitų kontrolė.

10. Nutarta pasidaryti atatinamą Tarybai antspaudą, blankus, laiškams markes ir t. t. Šita atlikti, pasitarus pirma su dailininkais ir žinovais, apsiėmė pirmasai vicepirmininkas J. Šaulys.

Tuom posėdis užbaigtas.

(pas.) A. Smetona, (pas.) Dr. J. Šaulys (pas.) J. Šernas

Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžio 1918 metų vasario mėn. 27 d., dalyvaujant visiems prezidiumo nariams: A. SMETONAI, J. SAULIUI, kun. J. STAUGAIČIUI ir J. SERNUI

Protokolas 2

1. Svarstoma klausimas, kaip atsakyti Vokietijos Kancleriui gr[afui] Hertling'ui jo laiškam nuo šių metų vasario mėn. 21 d.³ delei įteikto jam Tarybos nutarimo nuo šių metų vasario mėn. 16 d. Nutarta atsakyti ta prasme, kad Tarybos nutarimas nuo 16 d. vasario mėn. š. m. neprieštarauja Tarybos nutarimui nuo 11 d. gruodžio mėn. 1917 m. ir jo neanuliuoja, bet kad Taryba, tebestovėdama ant pamato savo nutarimo nuo 11 d. gruodžio mėn. 1917 metų, vis dar laukia iš vokiečių valdžios, kad ji duos Tarybai galimybės paskelbti Lietuvos valstybės nepriklausomybę, viešai tą nepriklausomybę pripažins ir pasizadės išvesti ją per visuotinas taikos tarybas. Laiško juodrašį artimiausiam Prezidiumo posėdžiui paruošti apsiėmė J. Šaulys.

2. Nutarta parašyti vokiečių delegacijai taikos tarybose su rusais Lietuvos Brastoje pareiškimą, kad į taikos sutartį su Rusija būtų įnešta klauzulė, kuria remiantis būsimoji Lietuvos valstybė turėtų teisėtą pamatą likviduoti savo santykius su Rusija. Pareiškimo juodrašį, remiantis įduotu Tarybai likvidacinės Komisijos protokolu, artimiausiam Prezidiumo posėdžiui apsiėmė paruošti A. Smetona.

Tuom posėdis užbaigta.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, Kun. J. Staugaitis, J. Šernas.

Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžio 1918 m. vasario mėn. 28 d., dalyvaujant visiems Prezidiumo nariams: A. SMETONAI, J. SAULIUI, Kun. J. STAUGAIČIUI ir J. SERNUI,

Protokolas 3

1. Galutinai priimta redakcija raštų Vokietijos kancleriui ir vokiečių delegacijai taikos derybose su rusais Lietuvos Brastoje (žiūrėk protokolą 2).

2. Nutarta kreiptis raštu į Viršininką karo valdžios Lietuvoje, kad Tarybai su žmonėmis ir žmonėms su Taryba būtų leidžiama susirašinėti lietuvių kalba. Tą raštą paruošti apsiėmė J. Šaulys.

3. Buvo kalbama apie tai, kad yra gyvas reikalas greičiau pradėti leisti laikraštis lenkų kalba, kad kalbančius lenkų kalba Lietuvos piliečius tinkamai informuoti apie dabartinį stovį ir Lietuvos ateitį. Nutarta tam tikros komisijos paklausti, kas jos šiame reikale yra padaryta, ir prašyti jos, kad rūpintųs kaip galima greičiau tą sumanymą įvykinti.

4. Nutarta kreiptis raštu į Tarybos komisijas (skundų, 1916 m. statistikos⁴, mokyklų, Biudžeto, susisiekimio) ir t. t. ir į T[arybos] skyrius, kad nurodytų savo vedėjus ir atsakomas ypatas.

5. Tarybos nariui K. Bizauskui nutarta parašyti paklausimą, kaip stovi dalykai su specialinių mokyklų (pirmon galvon mokyklų įvairiems valdininkams ruošti) ir stenografijos proektais.

6. Antaną Rucevičių nutarta pasamdyti nuo kovo mėn. 1 d. š. m. Tarybos namų remonto prižiūrėtoju su sąlyga, jei tik aplinkybės leis ją išpildyti, duoti jam paskui vietą prie Tarybos. Algos paskirta 350 mr. mėnesiui. Darbo valandų per dieną sutarta 8.

7. Nutarta paskelbti „Lietuvos Aide“, kad Tarybos biuran yra reikalingi darbininkai — inteligentai: raštininkai, bugalteriai, mašinis-tai ir t. t.

Tuom posėdis užbaigta.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, Kun. J. Staugaitis, J. Šernas.

Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžio 1918 m. kovo mėn. 2 d., dalyvaujant prezidiumo nariams A. Smetonai, J. Šauliui ir J. Šernui

Protokolas 4

1. A. Smetona pranešė, kad jis gavęs nuo kun. Karoso iš Raseinių laišką — skundą. Tas laiškas paskaityta. Laiške pasirodė surašyta daug vaizdingų faktų. To laiško kopija Prezidiumo vardu nutarta nusiųsti viršininkui karo valdžios Lietuvoje su prašymu ištirti dalyką. Be to, skundo — laiško kopija nutarta pasiųsti skundų komisijai.

2. Nutarta pasamdyti nuo š. m. kovo mėn. 1 d. prie rašomos mašinos ir kitokiam biuro darbui stud. P. Jucaitį keturioms darbo valandoms per dieną už 200 markių mėnesiui.

Tuom posėdis užbaigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžio 1918 m. kovo mėn. 5 d., dalyvaujant Prezidiumo nariams A. SMETONAI, J. ŠAULIUI ir J. ŠERNUI

Protokolas 5

1. Kalbama apie įvairius smulkius einamuosius reikalus. Paskui pirmininkas A. Smetona pranešė, kad gavęs porą skundų dėl arklių rekvizicijos iš Širvintų ir Kaišiadorių apskričių. Nutarta tas skundas persiųsti Skundų Komisijai jos nario J. Vileišio vardu.

2. Paskaityta memorijalai apie spaudos stovį, paduoti „Lietuvos Aido“ ir „Darbo Balso“ redakcijų. Nutarta su tam tikru žingsniu tuo tarpu palaukti.

Tuo posėdis užbaigta.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Lietuvos Tarybos Prezidiumo posėdžio 1918 m. kovo mėn. 7 d., dalyvaujant Prezidiumo nariams A. SMETONAI, J. ŠAULIUI ir J. ŠERNUI,

Protokolas 6

1. Kadangi a) Taryba paskelbė Lietuvą nepriklausoma valstybe, b) taikos sutartis tarp Vokietijos ir Rusijos pasirašyta ir Lietuva į Rusiją jau nebegrįš,— tai nutarta kreiptis į viršininką Karo Valdžios Lietuvoje, kad įduotų toliau Tarybos prašymą paliuosuoti tuojau iš Vokietijos visus karo ir civilinius belaisvius — lietuvius, nes atstant savo kraštą ir ūkį, Lietuvai reikalingi bus visi galį dirbti jos piliečiai. Be to, stovis likusių jau kelinti metai be savo maitintojų šeimynų yra labai blogas.

2. Nutarta paskelbti „Lietuvos Aide“, kad Tarybos biuras, kurs greitu laiku bus įtaisytas savo laikiname būste prie Šv. Jurgio g-vės Nr 11, priims Tarybos reikalais kasdien, be šventadienių, nuo 10 ligi 11 val. iš ryto.

3. Svarstoma klausimas apie tai, kaip pagreitinti grįžimas namo žmonėms iš naujai užimtų Rusijos kraštų ir iš viso iš Rusijos ir kaip palengvinti padėjimas jau sugrįžusių, nes valdžia traktuoja juos kaip civilinius belaisvius, laiko kalėjimuose, karantinuose ir t. t. Manoma sudaryti tam tikra komisija. Tuo klausimu pasitarti su Viršininku Karo Valdžios Lietuvoje apstėmė A. Smetona ir J. Šaulys.

4. Nutarta priminti Viršininkui Karo Valdžios Lietuvoje apie įduotus Tarybos bent kelius memorijalus dėl labai aštrių arklių rekvizicijų ir nurodyti jam tokių didelių rekvizicijų pavojų, nes nebus su kuo laukus arti ir sėti; visas krašto ūkis eina prie galutinio iširimo.

Tuom posėdis užbaigta.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 7

posėdžio 1918 m. vasario⁵ mėn. 9 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI ir J. ŠERNUI.

1. Smetona pranešė apie pasikalbėjimą su Viršininku Karo Valdžios Lietuvoje klausimuose paliuosavimo iš Vokietijos karo ir civilinių belaisvių, grįžimo namon pabėgėlių iš naujai užimtų Rusijos kraštų ir arklių rekvizicijos klausime (žiūr. protokolo Nr 6 §§ 1, 2 ir 3).

a) Į pirmą klausimą gauta atsakymas, kad tas klausimas dabar esąs vokiečių valdžios svarstomas ir galima esą manyti, kad belaisviai neužilgo bus paleisti. Bet esą abejojamu, ar dalis sveikų karo belaisvių nebus sulaukyti Vokietijoje ir išnaudoti kaipo darbininkai.

b) Antrajame klausime Viršininkas karo Valdžios Lietuvoje žadėjęs kuo galimas padėti. Esą galima bus gauti leidimas nuvažiuoti Minskan, Dvinskan ir t. t., kur yra susirinkusių daug pabėgėlių, kad suteikus jiems pašalpą ir palengvinus jiems kelionę namon. Taip pat būsią leista rinkti aukas pabėgėlių šelpimui per bažnyčias ir šelpimo Dr[augi]joms. Delei šito klausimo nutarta: Komisijos pašalpai teikti grįžtantiems pabėgėliams nebedaryti, bet pavesti tuo klausimu rūpintis šelpimo Dr[augi]joms. Apie tai nuspręsta pranešti vietinėms šelpimo įstaigoms: Lietuvių Dr[augi]jos n[ukentėjusiems] d[ėl] k[aro] š[elpi] Komitetui ir Lietuvių Dr[augi]jos agronomijos ir teisių pagelbai teikti Valdybai, pasiūlant joms sutartinai tą darbą varyti, o iš savo pusės pažadėti joms Tarybos pagalbą susisiekimuose su aukštesne vokiečių valdžia ir kt.

c) Į trečiąjį klausimą buvę atsakyta, kad arklių rekvizicijos nuo Lietuvos Verwaltung'o⁶ neprigulinčios, bet esą daromos augštesnės karo valdžios įsakymu. Pagalios pasakyta, kad neužilgo esą ateisias transportas arklių iš Rusijos, kurie būsią padalinti mūsų krašte.

2. Kadangi į Prezidiumą kreipiasi daug žmonių su įvairiomis skundomis, kurių Prezidiumas, turėdamas daug kitų darbų, negali išpildyti; kadangi Verwaltung'e ir Skundų Komisijoje jau nuo seniau yra prisirinkusių daugybė skundų, kurios, kiek žinoma, ligi šioliai dar nėra išnagrinėtos,—(tai nutarta)⁷ dėl ko žmonės turi gal būt didelę nuoskriaudą ir kas mažina Tarybos autoritetą,—tai nutarta tuojau sušaukti skundų Komisija, kad susitvarkytų ir pradėtų nuolatai veikti.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Saulys, J. Sernas.

Protokolas 8

posėdžio 1918 m. kovo mėn. 11 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI ir J. ŠERNUI.

1. Nutarta pasamdyti Tarybos biuran prie rašomosios mašinos Morta Kirvinskaitė iš Smeltės (Schmelz) prie Klaipėdos, Haffstr[asse] 24. Jai pranešti ir pagreitinti leidimą Vilniun apsiėmė J. Saulys.

2. Gauta laiškas iš Tarybos nario P. Klimo, kame pranešama, kad Adomas Babarskis iš Marijampolės kreipiasi į Tarybą, kad ši išsirūpintų paliuosuoti iš kalėjimo Vokietijoje (Königl. Strafanstalt Delitsch) jo dukterį Antaniną Babarskytę, kuri 1915 m. lapkričio mėn. buvusi Kaune nuteista už įtarimą šnipavus.— Pasvarsčius šį klausimą, prieita prie nuomonės, kad šiame klausime tuo tarpu prašytojui Taryba nieko negali padėti.

3. Pirmininkas pranešė, kad nuo kun. Karoso iš Raseinių vėl gauta laiškas — skundas su daugybe vaizdingų faktų. Ir šito laiško kopija nutarta pasiųsti Viršininkei karo valdžios Lietuvoje, kad ištirtų dalyką.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Saulys, J. Šernas.

Protokolas 9

posėdžio 1918 m. kovo mėn. 11 d.,⁸ dalyvaujant A. SMETONAI, J. ŠAULIUI ir J. ŠERNUI.

1. J. Saulys ir A. Smetona painformavo susirinkusią Skundų Komisiją apie jos sušaukimo tikslą, nurodė reikalą jai susitvarkyti: išrinkti pirmininkas, sekretorius ir kvietė Komisiją pradėti nuolatai veikti.

2. Tarybos biuro valandos paskirta tuo tarpu nuo 10—1 val. prieš piet ir nuo 5—7 val. po pietų.

3. Nutarta parašyti Verwaltung'ui, kad visus popierius Tarybai ir jos Komisijoms siųstų Tarybos biurui, Šv. Jurgio g-vė Nr 11.

4. Nutarta prašyti p. Č. Liandsbergio, kad užvestų Tarybos buhalterijos knygas. Tolimesnį Tarybos buhalterijos vedimą nutarta pavesti A. Rucevičiui.

5. Nutarta užsakyti firmai Klose und Seidel, Berlinas, kad siųstų Tarybai per pusę metų iškarpas iš vokiečių laikraščių apie Lietuvą, Kuršą, Lifliandiją, Estliandiją, Ukrainą ir Lenkiją.

6. Kun. Karoso laišką, kurio kopija nutarta buvo siųsti Viršininkei Karo Valdžios Lietuvoje (žiūr. prot. 8, p. 3), dabar susirinkusiai Skundų Komisijai nutarta atiduoti.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Saulys, J. Šernas.

Protokolas 10

posėdžio 1918 metų kovo mėn. 15 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. ŠAULIUI, kun. J. STAUGAICIUI ir J. ŠERNUI.

1. Svarstoma apie dabartinį padėjimą, susidariusį po Vokietijos Kanclerio rašto nuo šių metų vasario mėn. 21 d. į Tarybos nutarimą nuo š. metų vasario mėn. 16 d. gavimą ir po Prezidiumo atsakymo į tą raštą. Tam padėjimui išaiškinti ir padaryti iš jo tinkama išvada nutarta sušaukti visa taryba. Tarybos plenumo posėdis paskirta š. m. kovo mėn. 19 d. 10 val. rytą.

2. Nutarta užprenumeruoti Tarybos biurui, pusei metų, šiuos

laikraščius: Berliner Tageblatt, Vorwärts, Germanija, Vossische Zeitung; Czas, Nowa Reforma, Naprzod, Kurjer Poznanski, Kraj, Kurjer Warszawski, Godzina Polski; visus vietinius ir visus Lietuvoje einančius lietuvių laikraščius.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 11

posėdžio 1918 metų kovo mėn. 29 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. ŠAULIUI ir J. ŠERNUI.

1. Paskaityta laiškas Lietuvių Komiteto n[ukentėjusiems] d[ėl] k[aro] š[elpti]⁹ Losanoje, adresuotas Lietuvos Tarybos Pirmininkui A. Smetonai, apie karo ir civilinių belaisvių — lietuvių padėjimą Vokietijoje (laiškas datuotas š. m. kovo mėn. 5 d.). Įvykus taikai tarp Vokietijos ir Rusijos ir Vokiečių valstybei pripažinus Nepriklausomą Lietuvos valstybę, paliuosavimas iš Vokietijos visų karo ir civilinių belaisvių — lietuvių įgauna teisėto pamato. Todėl nutarta paantrinti (žiūrėk prot. 6) prašymas vokiečių valdžiai, kad visi belaisviai lietuviai tuojau būtų grąžinti Lietuvon.

2. Vyriausios Lietuvių Tarybos Rusijoje¹⁰ narys Petrulis, pabėgęs nuo bolševikų ir ką tik atvykęs Vilniun, papasakojo apie lietuvių padėjimą Rusijoje. Lietuvių inteligentų, ypač Vyriausios Lietuvių Tarybos narių, padėjimas esąs tiesiog nepakenčiamas. Išvardytos Tarybos nariai: M. Yčas, kun. Jasenskis, advok. M. Sleževičius, d-ras Draugelis, gimn. mokyt. Z. Zemaitis, J. Vokietaitis, kun. Penkauskas esą suimti ir pasodinti kalėjiman, Pr. Mašiotas ir J. Jablonskis laikomi uždaryti namie. Taip daugelis įžymesnių inteligentų, kaip dailin[inkas] A. Varnas, L. Daukša ir kt. suareštuota. Vyr[iausioji] Lietuvių Taryba ir kiti suimti žmonės esą kaltinami bolševikų susisiekimu su vokiečiais, su Ukrainos Rada¹¹ ir veikimu prieš bolševikų valdžią. Ypač sunkus užmetimas Vyr[iausiai] Lietuvos Tarybai yra tai, kad pasirašius taikos sutartį tarp Vokietijos ir Rusijos, išvardyta Taryba pradėjusi išdavinėti pabėgėliams, norintiems grįžti Lietuvon, liudymus lietuvių, vokiečių ir rusų kalbomis: bolševikų valdžia kaltina Vyr[iausią] Liet[uvių] Tarybą, kad ji neišduodavusi tokių liudijimų bolševikams, kad tokiu būdu nepraleidus jų Lietuvon.

Bet ir iš viso padėjimas pabėgėlių Rusijoje esąs labai blogas. Lėšos šelpimo įstaigų jau seniai išsisėmusios, gi bolševikų valdžia pašalpų neišduodanti. Iš priežasties visuotinos Rusijos dezorganizacijos, suirus krašto ūkiui ir sustojus pramonei, pabėgėliams sunku esą gauti uždarbį, ir padėjimas jų kas kartas darosi sunkesnis. Daugelis pabėgėlių vien tik delei tos priežasties priversti stoti bolševikų raudonojoje armijoje.

Išklausęs šitą pranešimą Prezidiumas nutarė: Kadangi vokiečių valstybė pripažino nepriklausoma Lietuvos valstybę, prašyti Tarybos vardu, kad vokiečių valdžia užstotų ir apgintų lietuvius Rusijoje prieš bolševikų persekiojimus ir pareikalautų iš bolševikų, kad a) visi

suimtieji Vyr[iausios] Lietuvių Tarybos nariai būtų paliuosuoti, b) netrukdytų Vyr[iausiai] Lietuvių Tarybai Rusijoje organizuoti pabėgėlių grįžimą Lietuvon ir c) grąžintų Rusijos išdo lėšomis visas verčiamai išgabentas Rusijon kultūrinės įstaigas ir mokyklas su inventorium, mokiniais ir mokytojų personalu.

3. Vyriausios Lietuvių Tarybos Rusijoje delegatams J. Variakojui, L. Noreikai ir K. Škirpai pagal jų paduotą sąskaitą nutarta grąžinti kelionės išlaidas (nepriteklių prie išduotos jiems Vyr[iausios] Liet[uvių] Tarybos sumos kelionei): J. Variakojui ir L. Noreikai po 36 rb. 04 kap. ir K. Škirpai 177 rb. 55 kap.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 12

posėdžio 1918 m. kovo mėn. 30 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI ir J. ŠERNUI. Posėdis pavestas pabėgėlių grąžinimo klausimams. Dalyvauja ir A. STULGINSKIS.

1. A. Stulginskis pranešė apie savo veikimą šiame klausime. Esą pavykę sutrumpinti karantino laiką ligi 8 dienų. Ištirti padėjimą vietoje ir suorganizuoti pabėgėlių grąžinimą A. Stulginskis manęs greitu laiku važiuoti Minskan ir Dvinskan. Kad pagreitinus akcija, A. Smetonos buvo pasiūlyta siųsti Minsko rajonan kitą Tarybos narį. Tas pasiūlymas priimtas ir nutarta telefonu duoti žinią kun. Mironui, kad jis prašomas pabėgėlių reikalais važiuoti Minskan ir kad tuojau tuo reikalu važiuotų Vilniun. Šita atlikti ir leidimą išrūpinti apsiėmė A. Smetona.

2. Besvarstant toliau šitą klausimą, nutarta reikalauti ir išgauti iš vokiečių valdžios pripažinimas, kad pabėgėlių gabenimas ir teikimas jiems pašalpos eitų per Tarybą ir po jos kontrole. Taryba taip pat reguliuoja ir leidimą pabėgėliams grįžti.

3. Nutarta paskelbti laikraščiuose, kad visi grįžtantieji iš Rusijos pabėgėliai — inteligentai praneštų Tarybai arba asmeniškai, arba raštu žinių apie savo amžių, mokslo laipsnį, profesiją, kokias kalbas moka, kokį darbą galėtų arba norėtų tėvynėje dirbti, ir paduotų trumpą savo gyvenimo aprašymą. Nutarta prašyti Tarybos įgaliotinių, kad tokias žinias rinktų ir vietoje, kame yra susispietusių daug pabėgėlių, kaip Minske, Polocke, Dvinske ir kt. Tos žinios yra tam reikalingos turėti, kad, reikalui priėjus, visos tinkamos Tėvynės atstatymui jėgos galėtų būti sunaudotos.

Tuo posėdis baigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 13

posėdžių 1918 metų balandžio mėn. 3 ir 4 d. pabėgėlių grąžinimo reikalais, dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI, J. ŠERNUI ir A. STULGINSKIUI.

1. Paskaityta laiškas Minsko lietuvių Tarybos apie padėjimą pabėgėlių Rusijoje ir apie Vyriausios Lietuvių Tarybos narių areštavimą. Nutarta atsakyti Minsko Lietuvių Tarybai, kad šiame klausime Lietuvos Taryba jau padarė savo žingsnius.

2. Toliau svarstomas klausimas, kaip organizuoti pabėgėlių grąžinimas iš Rusijos ir iš naujai užimtų Rusijos kraštų. J. Saulys pasiūlė surašyti projektą, ant pamato kurio, susitarus su vokiečių valdžia, būtų organizuotas pabėgėlių grąžinimas Lietuvon.

3. Pagaliau nutarta pasirūpinti, kad išgavus leidimą šelpimo įstaigoms steigti prie kvarantinų valgomųjų daiktų krautuves, kame pabėgėliai už pigią kainą galėtų sau pirkti maisto.

Kadangi, kaip gauta žinoti, yra vartojamas taip vadinamas liuosas kvarantinas, ypač sugrįžusiems pabėgėliams vokiečiams, kuomet pabėgėlis liuosai sau gyvena ir tik laikas nuo laiko privalo pasirodyti gydytojui, tai nutarta pasistengti išgauti teisę naudotis tokiu liuosu kvarantinu ir lietuviams pabėgėliams, ypač inteligentams ir silpnos sveikatos žmonėms.

Tuo posėdis ir baigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 14

posėdžio 1918 m. balandžio 5 d. Dalyvauja A. SMETONA, J. ŠAULYS, kun. [J.] STAUGAITIS, J. ŠERNAS ir finansų komisijos nariai J. VAILOKAITIS, kun. dek[anas] V. MIRONAS ir J. VILEIŠIS ir kaipo ekspertas prof. VOLDEMARAS.

Svarstoma finansų komisijos kompetencijos klausimas, sąryšyje su Tarybos plenumo nutarimu (iš š. m. kovo mėn. 21 d.)¹² šiame klausime. Laike diskusijų paaiškėjo, kad minėtasis Tarybos nutarimas yra ne visai aiškus ir nesutinka su kitais T[arybos] nutarimais šiame klausime. Todėl finansų komisijos kompetencijos klausime neprieita prie bendros nuomonės. Nutarta pasiūlyti finansų komisijai, kad surašytų savo projektą ir per Prezidiumą paduotų Tarybos plenumo sprendimui.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 15

posėdžio 1918 m. balandžio mėn. 12 d. Dalyvauja A. SMETONA, J. ŠAULYS, J. ŠERNAS ir tremtinių grąžinimo komisijos nariai A. STULGINSKIS, kun. P. DOGELIS ir S. KAIRYS.

Svarstoma tremtinių grąžinimo organizacijos klausimas. Stulginskis paskaitė tremtinių grąžinimo organizacijos projektą, ant pamato kurio, susitarus su vokiečių valdžia, būtų organizuotas tremtinių grąžinimas. Tas projektas su kai kuriomis pataisomis priimtas

ir per Prezidiumą Tarybos vardu nutarta nusiųsti Viršininkei Karo Valdžios Lietuvoje.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 16

posėdžio 1918 m. balandžio mėn. 13 d. Dalyvauja A. SMETONA, J. SAULYS ir J. SERNAS.

1. Svarstoma tautinių spalvų klausimas ir klausimas apie iškabinimą vėliavos ant pilies kalno Vilniuje. Kadangi tautinių spalvų klausime neprieita prie vienodos nuomonės, tai pagal konferencijos nusprendimo nutarta tam klausimui išrišti sušaukti žinovų komisija iš J. Basanavičiaus, T. Daugirdo ir A. Zmuidzinavičiaus. T. Daugirdui pranešti telegrafiskai apie tokį prezidiumo nutarimą ir prašyti jį kuo greičiausiai atvažiuoti Vilniun apsiėmė A. Smetona. Kelionės išlaidas T. Daugirdui nutarta gražinti iš Tarybos kasos.

2. Paskaityta Finansų Komisijos paduotas proektas savo kompetencijų. To proekto svarstymas atidėta, ligi kol kiekvienas prezidiumo narių gerai susipažins su proekto tekstu.

3. Kun. Dogeliui tremtinių gražinimo organizacijos reikalams nutarta išduoti iš Tarybos kasos 2.000 markių — sąskaiton pinigų, pažadėtų iš Verwaltung'o tremtinių gražinimo reikalams.

4. Priimta žinion praneštas skundų Komisijos pirmininko, J. Vileišio, tos Komisijos tarnaujančių Štatas ir patvirtinta algų proektas: Komisijos pirmininkui 500 mr., Juozui Pakniui 400 mr. ir Kaziui Skirpai 250 mr. mėnesiui. Komisijos pirmininkui ir K. Skirpai pradedama mokėti nuo balandžio mėn. 6 d. Be to, už darbą Skundų Komisijoje už laiką prieš 1 bal[andžio] š. m. Komisijos pirmininkui Vileišiui pagal jo prašymo nutarta užmokėti 300 mr., o J. Pakniui 75 mr.

5. Nutarta priminti Skundų Komisijai, kad paruoštų delegacijai (Berlynan) medžiagos iš skundų, būtent sutrauktų tipingus atsitikimus ir kiekvieną atsitikimų grupę iliustruotų pavyzdžiais.

6. Nutarta pakviesti Prezidiumo biurą Lietuvių Tarybos Minske sekretorių Misevičių. Tą atlikti apsiėmė Smetona.

Tuo posėdis baigtas.

(pas.) A. Smetona, Dr. J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 17

posėdžio 1918 m. balandžio mėn. 17 d. Dalyvauja A. SMETONA, J. SAULYS ir J. SERNAS.

1. Finansų Komisijai nutarta atsakyti į jos raštą nuo 11 d. balandžio mėn., kad Prezidiumas su kasos atidavimu Finansų Komisijai skaito reikalingu susilaikyti, ligi kol Komisijos kompetencijos nebus Tarybos galutinai ir aiškiai nustatytos ir patvirtintos. Kai dėl suteikimo Finansų Komisijai žinių apie ligi šiol padarytąsias išlai-

das, tai tokios žinios lygiai kaip ir kitokios, kurios yra reikalingos žinoti Tarybos biudžeto sudarymui, nutarta Komisijai duoti.

2. Nutarta užprenumeruoti Tarybos biurą laikraštį „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ 1/2 metų.

3. P-nui Adomaičiui, kurs buvo kviečiamas iš Rygos atvažiuoti Vilniun ir užimti Tarybos namų priveizdėtojo ir tų namų remonto priveizdėtojo vietą, nutarta grąžinti kelionės išlaidas (100 markių) į Vilnių ir atgal Rygon, nes pirmiau pasiūlyta vieta iš priežasties p. Adomaičio pasivėlavimo pavesta kitam asmeniui.

4. F. Bortkevičienė nutarta pasamdyti Tarybos biurą Pr. Jucaičio vieton; algos paskirta 250 mr. mėnesiui.

5. Pr. Jucaičiui nuo balandžio mėn. 1 d. nutarta pakelti algos ligi 250 mr. mėnesiui. Pr. Jucaitis nutarta pavesti Tremtinių grąžinimo Komisijos žinion.

6. Gauta Palangos klebono kun. Sniukštos laiškas apie Palangos mokyklos stovį (laiškas rašytas 6/1.18 Žemaičių vyskupui ir Prezidiumui įduotas Skundų Komisijos). Besvarstant šitą klausimą, nutarta: Paruošti Palangos prijungimo prie Lietuvos klausimas ir įnešti jį į artimiausią Tarybos plenumo posėdį.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 18

posėdžio 1918 m. balandžio mėn. 19 d. dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] ŠAULIUI, [J.] ŠERNUI ir kun. [J.] STAUGAIČIUI.

1. Nutarta sušaukti Tarybos pilnates posėdį dabartiniam politikos stoviui ir įvairiems bėgantiems reikalams aptarti. Nustatyta maždaug tokia Tarybos pilnates posėdžiui dienotvarkė: a) Notifikacijos delegacijos¹³ pranešimas, b) Dabartinis politikos stovis, c) Ribų klausimas, d) Kredito klaus[imas], e) „Finansų“ komisijos kompetencijos klausimas, f) Pranešimai Tremtinių ir belaisvių grąžinimo Komisijos ir Komisijos, išrinktos per paskutinių Tarybos sesijų pasitarimui su žydais, dėl parinkimo nuo jų atstovų į Tarybą, g) Komisijų sudarymo būdas ir praktika, h) Tautinių spalvų klausimas, i) Lietuvių kalbos klausimas Vilniaus ir Seinų dvasininkų seminarijose, k) Iškilmės klausimas, surištos su Lietuvos nepriklausomybės paskelbimu.

Tarybos pilnates posėdis paskirta š. m. balandžio mėn. 25 d. 10 val. ryto.

2. Aukščiau paduotiems klausimams galutinai apsvarstyti, prieš įnešant juos į plenumo posėdį, nutarta Prezidiumui susirinkti trečiadienį š. m. balandžio mėn. 24 d. 6¹/₂ val. vakare. Iš tų klausimų prezidiumo posėdžiui apdirbti ir paduoti gatavą projektą, J. Šaulys apsiėmė Finansų Komisijos kompetencijų klausimą, o kun. J. Staugaitis iškilmės klausimą.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 19

posėdžių 1918 m. balandžio mėn. 20 ir 22 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI ir J. ŠERNUI.

1. Nutarta prašyti p. A. Zmuidzinavičiaus, kad padarytų proektą dviem vėliavom ir jas duotų padirbdinti.

2. Apmokėti A. Rimkai už perrašymą jo darbo apie žemės klausimą ir pasiūlyti jį žemės ar Finansų Komisijai į narius-bendradarbius.

3. Pakviesti iš Rygos prie rašomosios Joaną Putrytę ir prašyti vokiečių valdžios, kad duotų jai leidimą greičiau atvažiuoti Vilniun.

4. Užprenumeruoti T[arybos] biuram laikraštį „Das neue Litauen“.

5. Nupirkti visas karo metu išėjusias knygas apie Lietuvą.

Tuo posėdžiai pabaigti.

(pas.) A. Smetona, J. Saulys, J. Šernas.

Protokolas 20

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 2 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI, [J.] ŠERNUI.

1. Svarstoma klausimai, kurie buvo pavesti Tarybos laike pasukutinės Tarybos pilnaties sesijos Prezidiumui išpildyti. Kaip greičiau pildytinus pirmon eilion nutarta atlikti šiuos klausimus: a) susisiekimo klausimą, b) priešvalstybinės agitacijos klausimą, c) delegacijos Berlynan kl[ausimą]. Šiuose klausimuose parašyti tinkamus vokiečių valdžiai raštus ir iš viso tuos klausimus judinti apsiėmė pirmininkas A. Smetona, d) klausimą susisiekimo Tarybos su gyventojais ir atbulai, gyventojų su Taryba laiškais, rašytais lietuvių kalba, pasiėmė atlikti vicepirmininkas J. Saulys.

2. Gauta prašymas iš vietinės Lietuvių gimnazijos ir mokytojų seminarijos vedėjų, kad Tarybos Prezidiumas padėtų išgauti toms įstaigoms tinkamus valdiškus namus. Šį klausimą pasiėmė atlikti A. Smetona.

3. Nutarta užprenumeruoti 1/2 metų laikraštį „Monitor Polski“.

4. Išklaudyta d-ro Alekno pranešimas, kad yra atvažiavusi Vilniun iš Rusijos Vyriausiosios Lietuvių Tarybos Rusijoje delegacija į Lietuvos Tarybą ir kad jis yra tos delegacijos pirmininkas. Po to d-ras Alekna įteikė įgaliojimą nuo minėtos Lietuvių Tarybos. Ta delegacija oficialinai priimti nutarta š. m. gegužės mėn. 8 d. 12 val. dieną.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, J. Saulys, J. Šernas.

Protokolas 21

posėdžių 1918 m. gegužės mėn. 4 ir 6 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI ir Tremtinių bei belaisvių grąžinimo Komisijos pirmininkui [A.] STULGINSKIUI.

Posėdžiai pavesti tremtinių grąžinimo organizacijos klausimams. Nustatyta redakcija rašto vokiečių valdžiai dėl pabėgėlių grąžinimo.

Nutarta išduoti įgaliojimą: atvykusiai iš Voronežo p. Prapuolėnytei, kuri tuojau vėl grįžta atgal Voronežan, o taip pat gyvenantiems Voroneže: kun. dek[anui] Josenskiui, kun. P. Jakubėnui ir P. Linartui pasiskolinti penkiasdešimt tūkstančių markių arba trisdešimt penkis tūkstančius septynis šimtus rusų rub[lių] mokyklų ir šelpimo įstaigų grąžinimo Lietuvon reikalams.

Tuo posėdžiai pabaigti.

(pas.) A. Smetona, J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 22

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 13 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Kadangi kai kurios Tarybos Komisijos biudžeto dalykuose išeina iš ribų, kurios joms buvo užbrėžtos Tarybos pilnates nutarimu š. m. balandžio mėn. 27¹⁴ d., tai nutarta visoms Komisijoms raštu priminti, kad kol nėra jų biudžetas pagal minėto Tarybos nutarimo patvirtintas, jos jokių išlaidų be žinios Prezidiumo nedarytų, o taip pat nedarytų tokių žingsnių, kurių pasekme gali būti kokios nors išlaidos. Ligi šiol Komisijų padaryta šios išlaidos nutarta apmokėti.

2. Nutarta kreiptis į tinkamą vokiečių valdžią, kad prie Vilniaus miesto gatvių vardų būtų pridėti parašai ir lietuvių kalba. Tą atlikti apsiėmė Smetona.

3. Svarstoma klausimas apie vėliavos iškėlimą ant pilies kalno Vilniuje. Pripažinta reikalingu daiktu prie iškėlimo vėliavos kviesti žymesnius vietinės vokiečių valdžios atstovus. Nutarta pasirūpinti, kad vėliava greičiau p. Žmuidzinavičiaus būtų padirbdinta.

4. Smetona pranešė apie Kauno kelionę (Oberostan) tremtinių grąžinimo ir kitokiais reikalais. Kelionės rezultatai buvo vaisingi.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, J. Saulys, J. Šernas.

Protokolas 23

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 14 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI, [J.] SERNUI.

1. Nutarta išrašyti iš Vokietijos per Militärverwaltung Litauen medžiagos tautinėms vėliavoms po šimtą metrų kiekvienos tautinių spalvų (raudons, žalios ir geltonos).

2. T. Daugirdui už papuošimo projektus salei Tarybos namų, Jurgio prosp. Nr 13, nutarta užmokėti 430 mr. ir atlyginti kelionės išlaidas — 270 mr. T. Daugirdui nutarta išsiųsdinti Kaunan jo padarytus (Lietuvių konferencijos¹⁵ salės papuošimui) Lietuvos miestų

herbus, kad juos atnaujintų ir prirengtų tinkamai, kad iškabintų Tarybos posėdžių salėje.

3. Advokatą Vizbarą (iš Rygos) nutarta pasamdyti kaip ypatingųjų reikalų valdininką prie pirmininko. Alga V [izbarui] eina nuo š. m. gegužės mėn. 1 d. Be to, jam nutarta atlyginti kelionės išlaidas (iš Rygos Vilniui). Algos paskirta 500 mr. mėnesiui.

4. Nutarta prašyti „Oberostą“¹⁶ per Militärverwaltung Litauen vieną milijoną markių kredito Tarybos reikalams; nutarta prašyti, kad sąskaiton šitų pinigų Tarybai tuojau išduotų avansu du šimtu tūkstančių markių. Motyvuotą prašymą parašyti apsiėmė J. Šaulys.

5. Nutarta pasamdyti Tarybos biuran kurjeriu Simaną Serelį, už 150 mr. mėnesiui su butu, kuru ir šviesa.

6. A. Švagždžiui, buvusiam ligi šiol Tarybos kurjeriu, nutarta duoti T [arybos] šveicoriaus vietą ir padidinti algą ligi 150 markių mėnesiui.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 24

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 15 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Nutarta pavesti p. Česlovui Liandsbergiui rūpinties tremtinių ir išgabentų iš Lietuvos Rusijon įstaigų grąžinimu atgal Lietuvon ir įgalioti jį šiuose reikaluose atstovauti Lietuvos Tarybą prieš rusų, vokiečių ir kitas valdžias. Tais reikalais nutarta p. Liandsbergį prašyti kaip galima greičiau važiuoti Rusijon (Maskvon).

2. Paskaitytas ir priimtas žinion iškilnių proektas (provizorinis), sudarytas Lietuvos paskelbimui iškilnių Komisijos.

3. Paskaityta prašymas, paduotas keliolikos Šiaulių miesto ir jo apylinkės gyventojų, kad Taryba, tvarkydama sveikatos ir gydymo reikalus, pirmon eilėn paimtų Šiaulių apylinkę, kame žmonių gydymo reikalai esą visai nepatenkinti. Tiems reikalams aprūpinti prašoma pargabenti į Šiaulius kurią nors grįžtančių tremtinių gydymo įstaigą. Tas prašymas nutarta pasiųsti Sveikatos Komisijai, kad, susitarus su Tremtinių ir belaisvių grąžinimo Komisija, pasistengtų jį išpildyti.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) A. Smetona, J. Šaulys, J. Šernas.

Protokolas 25

posėdžių 1918 m. gegužės mėn. 21 ir 22 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Nutarta parašyti Vokietijos valdžiai (kancleriui), kad nustatytoji sutartyje su Rusija siena tarp Lietuvos ir Rusijos prieštarauja etnografinių Lietuvos sienų principams, ir prašyti, kaip buvo Tary-

bos pilnaties posėdyje šių metų balandžio 25 d. nutarta, kad vokiečių—rusų komisijon, kuri galutinai ves ribas tarp Lietuvos ir Rusijos, būtinai būtų priimtas Tarybos atstovas.

2. Be to, nutarta parašyti „Oberstui“, remiantis aukščiau paminėtu Tarybos nutarimu, kad Palanga ir jos apylinkės kaip galima greičiau būtų prijungtos prie Lietuvos.

Šiuos raštus parašyti apsiėmė Pirmininkas.

3. Saulys pranešė apie buvusį pasitarimą su Komisijų vedėjais delei sutvarkymo Komisijų darbo naujais pamatais, būtent, kad tą darbą, kurį ligi šiol dirbo Komisijos, pagal Prezidiumo sumanymo pavedus naujoms įstaigoms — departamentams (žiūrėk protokolą Nr. 23, p[unktą] 4). Komisijų vedėjai nieko prieš tai neturį, tik maną, kad tą klausimą spręsti tegali Tarybos plenumas.

4. Svarstoma iškilmių klausimas. Prieš plenumo sušaukimą nutarta susitarti su vokiečių valdžia delei iškilmių laiko, tvarkos, žmonių skaičiaus ir t. t. Prie iškilmių nutarta iškelti amnestijos klausimą.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Sernas.

Protokolas 26

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 22¹⁷ d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI, [J.] SERNUI ir (svarstant tremtinių gražinimo ir rekvizicijų klausimas) [A.] STULGINSKIS.

1. Tremtinių ir belaisvių gražinimo Komisijos Pirmininkas Stulginskis pranešė, kad gauta žinių apie tai, kad įvairių rūšių agentai ir iš viso vokiečiai visokiais būdais stengiasi patraukti tremtinius darbuosna į Vokietiją. Tuo klausimu nutarta kreiptis į vokiečių valdžią, tačiau Tremtinių ir belaisvių gražinimo Komisijai patarta surinkti tikrų faktų.

2. Toliau Stulginskis pranešė, kad Rusijos bolševikų valdžia iš tremtinių, grįžtančių savo tėviškėn, atimanti pinigus ir kitus brangius daiktus. Nutarta kreiptis į vokiečių valdžią, kad apgintų tremtinius nuo bolševikų plėšimo.

3. Į skundų Komisiją ateina daug pasiskundimų, kad vokiečiai atima iš žmonių paskutines karves. Nutarta kreiptis į Oberstą Prezidiumo vardu su prašymu sumažinti karvių rekviziciją ir neimti jų (paskutinių karvių) nors iš tokių šeimynų, kur yra maži vaikai, seni ir ligoniai.

4. Svarstoma klausimas vėliavos iškėlimo ant pilies kalno. Nutarta vėliavą kaip galima greičiau iškelti — be jokių iškilmių tuo tarpu. Pirmininkas apsiėmė susižinoti del to kl[ausimo] su vokiečių valdžia.

5. Iškilmių Komisijos nutarta pareikalauti, kad greičiau pristatytų iškilmių proektą ir iškilmių sąmatą.

6. Priimta žinion ir patvirtinta normos algų valdininkams Tremtinių ir bel[aisvių] graž[inimo] Komisijos, paduotos tos komisijos

pirmininko Stulginskio. J. Kubiliui 400 mr. mėnesiui (nuo 16.5.18), Biržiui 250 mr. (nuo 17/5), Jonui Variakojui 250 mr. (nuo 14/5). J. Variakojui, išvažiuojančiam Komisijos įgaliotiniu Oršon, be to, dienai paskirti dieta 30 mr. (nuo 24/5).

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Sernas.

Protokolas 27

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 27 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Nutarta pasamdyti Eduardą Misevičių (kaip) Centralinio Tarybos Biuro Vedėju (tarnyston nuo 23/5.18), algos paskirta 500 mr.

2. Vl. Stašinskas nutarta paliuosuoti nuo biuro vedėjo vietos ir duoti jam patarėjo vietą teisių dalykuose ir padėjėjo vietą prie vicepirmininko J. Saulio. Alga Stašinskui (500 mr. per mėn[esį]) pasilieka ta pati.

3. Nutarta padidinti darbo valandas biure. Darbo valandos naujai nustatyta: nuo 9—1 prieš piet ir nuo 4—7 po piet.

4. Nutarta įgalioti kan. Olšauskį, prof. Voldemarą ir kun. Purickį atstovauti Lietuvos reikalais užsieniuose, vadovaujantis Tarybos nurodymais.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Sernas.

Protokolas 28

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 28 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI, [J.] ŠERNUI.

1. Baroną Vilgelmą Egertą, kuris įgaliotas Kubanės Srities Komiteto (Kubanskij Oblast[noj] Kom[itet]) atvažiavo tarties su Taryba delei gražinimo Lietuvon iš Kubanės srities tremtinių-lietuvių (kurių ten esą apie 13 tūkstančių) ir kurs to klausimo parengimui važiuoja dabar Rusijon ir neužilgo vėl grįžta Lietuvon, kad galutinai susitarus su Lietuvos Taryba viršminėtame klausime,— nutarta įgalioti tarties su Rusijos vyriausybės įstaigomis del palengvinimo grįžti Lietuvon toms ypatoms, kurios galėtų ir norėtų užimti Lietuvoje valdininkų vietas valstybės ir visuomenės įstaigose.

2. Konstantinui Markovui, važiuojančiam savo reikalais Rusijon, į tas jos vietas, kur nėra ligi šiol išsiųsta Tarybos įgaliotinių, kaip Kaluga, Vologda ir kt., nutarta duoti įgaliojimas rūpintis grįžti Lietuvon esančių ten tremtinių — lietuvių.

3. Pirmininkas Smetona pranešė, kad šiomis dienomis Verwaltung'e kalbėjęs del Dotnuvos ūkio mokyklos atidarymo (su Komisarų prie Tarybos oberltn. Kügler'iu). Smetonai pasakius, kad mokyklos steigimą ir organizavimą nori pasiimti Taryba ir norinti, kad vokiečių valdžia šiame dalyke jai tik padėtų, oberltn. Kügler'is at-

sakęs, kad vokiečių valdžia su tuo sutiksianti, ir prašęs nurodyti žmones, kurie tuo dalyku rūpintųsi. Nutarta nurodyti agronomą Juozą Tūbelį ir (kaipo padėjėju J. Tūbelio)—dvar[ininkas] Motiejus Konča, Montvilo g. 20.

4. Toliau svarstomas klausimas Universiteto atidarymo Vilniuje. Tuo klausimu rūpinties nutarta pavesti M. Yčui, M. Biržiškai ir prof. Voldemarui.

5. Advok[atui] Vizbarui, važiuojančiam Rygon, nutarta išduoti avansu 5 tūkst[ančius] Mr., kad nupirktų medegos vėliavoms ir kitų dalykų, reikalingų Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo iškilimams.

6. Paskaityta kopija įgaliojimo, išduoto Tarybos nario J. Vileišio (kurs buvo Tarybos siųstas į Ukrainą tremtinių grąžinimo reikalais) inžinieriui Juozui Jankevičiui, pirmininkui Vyriausiosios Lietuvių Tarybos Ukrainoje, rūpinties tremtinių reikalais ir grąžinimu Lietuvon ir atstovauti šiuose reikaluose Lietuvos Taryba prie Ukrainos valdžios. Tas įgaliojimas nutarta patvirtinti.

Tuo posėdis pabaigtas.
(pas.) J. Sernas.

Protokolas 29

posėdžio 1918 m. gegužės mėn. 29 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Išklaudyta J. Vileišio pranešimas apie Ukrainos kelionę tremtinių grąžinimo reikalais. Nuo šio mėn. 12 d. ligi 13 dienos V[ileišis] dalyvavęs lietuvių suvažiavime (Kijeve), kuriame buvo apie 40 atstovų nuo įvairių lietuvių organizacijų ir laikęs čia pranešimą apie L[ietuvos] Tarybą ir dabartinį padėjimą Lietuvoje. Suvažiavimas buvęs padarytas iniciatyva Kijevo lietuvių Tarybos. Suvažiavimas išrinkęs Vyriausiąją Lietuvių Tarybą Ukrainoje. Jos pirmininku esąs išrinktas inžin[ierius] Juozas Jankevičius (Kijeve).

Lietuvos Taryba yra prašoma (per J. Vileišį) a) pargabenti iš Ungeni (Besarabijoje) lietuvių ligoninę¹⁸ su visu jos inventoriu, medikamentais, instrumentais ir personalu. Ligoninės turtas esąs vertas daugiau 300 tūkst[ančių] rbl. Ligoninė buvusi įtaisyta 250—300 žmonių. Jos pargabenimui esą reikalinga 15 vagonų. Savo lėšomis ligoninė galinti užsilaikyti dar apie 1—2 mėnesiu. Ukrainos—Besarabijos siena ligi šiol esanti uždaryta. Ligoninei išvažiuoti esą trukdanti Rumunų valdžia, kuri, matyt, norinti ją užgriebti. **Nutarta:**¹⁹ kreiptis į Militärverwaltung'ą su prašymu šiame reikale padėti — patarpininkauti ir įduoti tą prašymą tam tikrai valdžiai toliau (Šita atlikti pavesta Tremtinių Komisijai). Prie ligoninės darbuojasi šie daktarai: Sližys, Kaunas, Brundza, Ingelevičius, Gurauskas. Ligoninė ligi pervaziavimui Lietuvon reikalaujanti pašalpos ligi 10 tūkst[ančių] Mr.

b) padėti grįžti geležinkeliečiams iš Gomelio, kame jie susior-

ganizavę yra į Sąjungą (apie 300 žmonių), tą dalyką atlikti taip pat nutarta pavesti tremtinių Komisijai.

Be to, J[onas] V[ileišis] pranešė, kad Ukrainoje ligi šiol yra užsilikęs **Lietuvių bataljonas**²⁰, kuris stengsis ligi karo pabaigos užsilaikyti (manoma esą paimti saugoti dalį Ukrainos sienos) ant Ukrainos tarnystos, kad po karo grįžus Lietuvon kaip užmazga Lietuvos kariuomenės.

Ukrainoje esą apie 40 tūkst. lietuvių — tremtinių, jų tarpe nemaža besimokinančios jaunuomenės ir studentų, ypač Kijeve, Charkove ir kt. Jų reikalais rūpinties pavesta inž[inieriui] J. Jankevičiui. Išreikšta pageidavimas, kad kvarantanas²¹ grįžtantiems tremtiniams būtų leista atlikti Lietuvoje ir kad Gomelis būtų centraliniu grįžimo punktu.

2. Nutarta prašyti iš Vokiečių valdžios leidimo ir pagalbos pagabenti iš Minsko dovanotas kunigaikštienės Magd. Radvilienės knygas (Mokslo dr.-jai)—1009 tomai įvairaus turinio, o kartu su tuo Tarybos biuro mašinas rašomąsias, kanceliarijos dalykų ir t. t. iš Minsko Lietuvių Selpimo Komiteto.

3. Priimta teisių komisijos paduota sąmata (vertimų Komisijėlės — Sugintui nuo 19 d. balandžio mėn. po 6 val. į dieną 400 mr. mėnesiui (ligi birželio 1 d. 533 mr.), L. Noreikai nuo 1 d. gegužės mėn. po 2 val. į dieną (redagavimas) 200 mr. ir P. Klimui taip pat kaip Noreikai už tą pat darbą ir laiką 200 mr., Janulaičio darbą (tyrinėjimas Lietuvos teismų ir teisių praeities) nutarta sustabdyti, o už atliktą darbą užmokėti.

4. Priimta finansų komisijos sąmata gegužės mėn. 360 mr.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Sernas.

Protokolas 30

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 3 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI, [J.] STAUGAIČIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Nutarta pasamdyti prie Prezidiumo nuo 1 d. birželio mėn. P. Klimą kaip referentą politikos klausimuose. Algos prie darbo 4 valandų dienai nutarta paskirti 400 markių mėnesiui.

2. Svarstomas klausimas vokiečių valdžios proektą apie taupomųjų skolinamųjų kasų steigimą. Paskaityta raštas viršininko karo valdžios Lietuvoje, adresuotas Tarybos Pirmininkui su pasiūlymu nurodyti žmones, kurie tartųsi su vokiečių valdžia delei minėtųjų kasų steigimo. Nutarta atsakyti į tą raštą tąja prasme, kad minėtųjų kasų steigimas jau senai Tarybai rūpi ir ne sykį buvo T[aryboje] svarstomas, tačiau iš priežasties dabartinių nelemtų aplinkybių negalėjo būti įvykdytas. Kas dėl paskyrimo žmonių pasitarimams šiame klausime su vokiečių valdžia, tai nutarta atsakyti, kad Prezidiumas skaito per reikalingu pirma užgirsti principialinę Tarybos pilnaties nuomonę. Gi kad tą klausimą padavus T[arybos] pilnaties svarsty-

mui, Prezidiumui reikėtų žinoti šių pasitarimų dienos tvarka ir visas vokiečių valdžios sumanytas projektas. Be to, nutarta pridurti, kad šiame klausime, kur iniciatyvos imasi Kreishauptmann'ai²², vietoje kad jį palikus žmonėms, vargu galima tikėtis pasistengimo.

3. Paskaitytas prašymas Vilniaus Dr-jos „Blaivybės“ skyriaus išgauti jam valdiškus namus su sodneliu. Nutarta parašyti prašymas viršininkui karo valdžios Lietuvoje, kad padarytų užganą.

4. Pagal Tremtinių ir Belaisvių grąžinimo Komisijos pasiūlymo tos Komisijos sekretoriui B. Jucaičiui nuo 1 d. birželio š. m. nutarta pakelti alga ligi 400 mr. mėnesiui.

5. Tremtinių ir belaisvių grąžinimo Komisijos pirmininkui nuo š. m. gegužės mėn. 1 d. nutarta paskirti 500 mr. algos mėnesiui (A. Stulginskiui).

6. Mašinistei Skvirblytei už gegužės mėnesį nutarta užmokėti 150 mr.

Tuom posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 31

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 4 ir 5 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI, [J.] STAUGAICIUI, [J.] ŠERNUI.

1. A. Janulaitis nutarta įgalioti važiuoti Rusijon rūpinties išgabentų iš Lietuvos aktų, archyvų ir kt. istorinių dokumentų pargabėnimu atgal Lietuvon. Kelionės ir pragyvenimo išlaidoms 3 mėn. A. Janulaičiui nutarta išduoti 10 tūkst[ančių] markių.

2. Nutarta prašyti kun. prof. T. Brazys Tarybos biuran (vienam mėnesiui) kaippo vertėjas. Algos nutarta pasiūlyti ligi 400 mr. mėn.

3. Marcelė Kubiliūtė nutarta pasamdyti Tarybos biuran kaipo mašiniste. Algos paskirta 200 mr. mėn.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 32

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 8 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

Smetona pranešė apie Oberosto kelionę (buvo pas gen. Hoffmann'ą). Buvę kalbėtasi apie šiuos klausimus: universiteto steigimą (įduota memorijalas), departamentų steigimą prie Tarybos ir kreditų tam reikalui (tai pat įduota memorijalas), apie susisiekimą palengvinimą, apie tremtinių grąžinimą, amnestijos kl[ausimą], priverčiamus darbus ir t. t.

Gen. Hoffmann'as pasakęs pagalios, kad jis prie šitų klausimų nebuves iš anksto prisiruošęs ir todėl negalys galutino ir tvirto atsakymo duoti.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 33

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 15 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

Svarstoma įvairūs einamieji klausimai. Tarp kita ko nutarta kreiptis į vokiečių karo valdžios viršininką Lietuvoje (jau nebe pirmą sykį) su prašymu, kad palengvintų krašto gyventojams ir ypač Tarybos nariams sąlygas važinėjimo greitaisiais traukiniais, būtent, kad neimtų už naudojimąsi greitaisiais traukiniais nuo Tarybos narių dvigubos kainos, nurodant, kad jos neimama nuo vokiečių ir lenkų civilinių valdininkų.

Be to, nutarta pranešti Viršininkui vokiečių k[aro] valdžios Lietuvoje, kad T[arybos] Prezidiumas randa reikalingu palikti Tarybos žinioje dabartinį laikinąjį butą (Šv. Jurgio g. Nr 11) ir tuomet, kuomet Tarybos biuras persikels į naujus namus (Šv. Jurgio g-vė 13), nes, besiplečiant T[arybos] darbams, didinasi biuras ir darbininkų skaičius ir permatoma, kad naujuose namuose greit pasidarys ankšta.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 34

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 18 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI ir J. SERNUI.

1. Kadangi vokiečių valdžia į paduotąjį jai iškilnių proektą prašytu laiku (ligi 15 d. V) atsakymo nedavė, tai Lietuvos nepriklausomybės iškilmes, žadėtas pirmose liepos mėn. dienos Vilniuje, nutarta atidėti tolimesniam neapribotam laikui, kol aplinkybės leis jas įvykdyti. Apie tai nutarta pranešti laikraščiuose.

2. Tarybos pilnaties posėdis nutarta sušaukti š. m. liepos mėn. 2 d. 10 val. rytą. Permatoma T[arybos] svarstymui jau šie klausimai: Krašto padėjimas ir artimiausieji T[arybos] uždaviniai, rekvizicijų kl[ausimas], tremtinių ir belaisvių grąžinimo kl[ausimas], banditizmo kl[ausimas].

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 35

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 19 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Tremtinių ir belaisvių grąžinimo Komisijos valdininkui P. Biržiui, jam prašant ir Komisijos pirmininkui patariant, nutarta padidinti alga ligi 300 mr. mėnesiui (nuo 1/6.918).

2. A. Rucevičiui, T[arybos] buhalteriu ir laikinai pildančiam pareigas T[arybos] kasininko, nutarta padidinti algą ligi 400 mr. mėn. (nuo 1/6.918).

3. Paskaityta sumanymas, paduotas Tarybos nario J. Smilgevičiaus, dvarininkų Lukowskio ir Janavičiaus M. apie kovą su banditizmu. Nutarta pranešti tą projektą, kaip prašo jo padavėjas, vokiečių valdžiai (Oberostui) su prašymu priimti žinion ir atydon ir drauge pastebėti, kad Taryba ruošia savo sumanymą kovai su banditais. To projekto paruošimas nutarta pavesti milicijos komisijai.

Tuo posėdis pabaigtas.
(pas.) J. Sernas.

Protokolas 36

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 20 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Paskaityta raštas viršininko karo valdžios Lietuvoje nuo 17.6.18 N 1296 abt.C.14. Kadangi turinys to rašto nesuprantamas, tai nutarta pasiaiškinimui prašyti v[iršininko] k[aro] v[aldžios] L[ietuvoje], kad paskirtų laiką.

2. Paskaityta Teisių Komisijos projektas apie notarijato organizavimą. Pasvarstęs šį klausimą, prezidiumas nutarė atsakyti, kad jis nesutinka su Komisijos nuomone, kad jau dabar prie esamų aplinkybių būtų galima pradėti notarijatą organizuoti, kai dėl teoretinio prirengiamojo darbo, tai šiame klausime Prezidiumas galėtų komisijos sumanymui pritarti, tačiau jo įvykinimui trūksta lėšų.

Tuo posėdis pabaigtas.
(pas.) J. Sernas.

Protokolas 37

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 21 d., dalyvaujant nariams [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Paskaityta „Lietuvos Aido“ redakcijos pareiškimas apie cenzūros tiesiog nesuprantamą elgimąsi: pastaruoju laiku nepraleidžia vietų, kur minima Lietuvos nepriklausomybės pripažinimas ir Vokietijos kaizerio š. m. kovo 23 d. aktas²³. Nutarta šiame klausime interpeluoti augštesnę vokiečių valdžią.

2. Paskaityta biudžeto komisijos raštas — apie būdus finansavimo Tarybos darbų ir be pinigų iš krašto įplaukų, esamų dabar okupacinės valdžios žinioje. Nutarta prašyti išdirbti tam tikrą sumanymą ir laiku jį Prezid[iumui] pranešti, kad galima būtų jis pateikti artimiausios Tarybos pilnaties posėdžiams.

Tuo posėdis pabaigtas.
(pas.) J. Sernas.

Protokolas 38

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 25 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, J. SAULIUI ir J. SERNUI.

1. J. Šaulys pranešė apie Oberosto kelionę tremtinių grąžinimo ir kitais reikalais. Tremtinių ir belaisvių grąžinimo klausime buvo įteiktas Oberostui raštas, kuriame išdėtos Tarybos pažiūros. Be to, buvo pakeltas klausimas apie priverstiną darbininkų gabenimą Vokietijon ir apie jų išnaudojimą ten, apie būdus, kurie yra vartojami kvarantanuose²⁴ ir pafrontyje, kur yra susirinkusios minios, norinčios grįžti Lietuvon, žmonių, kad patraukus vyrus užsirašyti darbuosna į Vokietiją; delei tokio agentų veikimo buvo išreikštas protestas ir nurodyta, kad susitarus su Taryba vokiečių valdžia galėtų gauti atliekamų darbininkų, kurie liuosu noru tam tikromis čia tartomis sąlygomis sutiktų važiuoti Vokietijon. Toliau buvo pakeltas susisiekiimo klausimas ir nurodyta, kad į Prezidiumo raštus tuo klausimu neduota atsakymo; taip pat buvo nurodyta, kad negauta atsakymo ir [j] Prezidiumo raštus del korespondencijos lietuvių kalba. Į pirmąjį klausimą atsakyta, kad jo išrišimas pareina nuo Vyriausios Kvaterios²⁵, kuriai išrišti tas klausimas esąs pasiųstas; kas del antrojo klausimo, tai nuo š. m. liepos mėn. 1 d. būsią leista susirašinėti lietuvių kalba. Buvo pajudinti dar klausimai apie Vilniaus vyskupą, amnestiją, Vilniaus lietuvių mokyklų uždarymą ir kt.

2. Gauta aukų 400 mr. tautos reikalams iš Kupiškio vartotojų draugijos (siųsta kun. Kripaičio).

3. Smetona pranešė apie pasikalbėjimą su viršininku karo valdžios Lietuvoje del Lietuvos Nepriklausomybės iškilnių. Iš Verwaltung'o pusės tartis su Taryba šiuo klausimu esąs paskirtas oberltn. Kügler'is; nuo Tarybos nutarta tuo klausimu tartis paskirti J. Saulį, Stulginskį ir Vizbarą. Toliau su viršininku k[aro] v[aldžios] Lietuvoje buvę kalbėta del namų gimnazijai ir klubui ir buvę patarta kreiptis tuo klausimu į Verwaltung'ą raštu (dviejuose egzempl.). Namų klausimu rūpinties pavesta J. Sernui ir Vizbarui.

4. Nutarta steigti bendrabutis (pasamdyti butas), kame sugrįžusieji iš Rusijos inteligentai laikinai, ligi suras sau darbą ir sutvarkys savo reikalus, galėtų rasti prieglaudą. Tam tikslui nutarta asiguoti ligi 3.000 mr. (iš Tremtinių Komisijos lėšų) ir tą dalyką atlikti pavesti tremtinių grąžinimo komisijai arba Lietuvių Centro Komitetui²⁶.

Tuo posėdis pabaigtas.
(pas.) J. Sernas.

Protokolas 39

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 27 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] ŠAULIUI, [J.] STAUGAIČIUI ir [J.] SERNUI.

1. Nutarta Tarybos pilnaties posėdį šaukti ne 2 d. liepos mėn. (prot. 34, p[unktas] 2), bet liepos 8 d. Nustatyta šiokia posėdžių dienotvarkė: 1. Prezidiumo pranešimas apie jo atliktus darbus nuo paskutinės sesijos ir komisijų: Skundų ir Tremtinių grąžinimo pranešimai. 2. Politikos stovis. 3. Departamentų organiz[acijos] klausimas. 4. Banditizmas ir organiz[acija] kovos su juo. 5. Gyvulių ir

šių metinių derliaus rekvizicijos kl[ausimas]. 5. Inteligentinių spėkų, grįžtančių iš Rusijos, sunaudojimas. 7. Tarybos titulo permainymas. 8. Antspaudo su valstybiniu herbu naudojimas. Pirmąjį ir ketvirtąjį šių klausimų pavesta referuoti Sernui, antrąjį ir trečiąjį Šauliui, šeštąjį Smetonai, apie Komisijų veikimą referuoti nutarta pavesti Komisijų vedėjams. Visiems klausimams, išėjusiems iš Prezidiumo, nutarta iš anksto paruošti rezoliucijų formulas ir pareikalauti rezoliucijų formulių pristatymo iš tų narių, kurie norės įnešti (per Prezidiumą) T[arybos] pilnates svarstymui kokį nors klausimą.

2. Išklaudyta parvažiavusio iš Maskvos p. Daukšos pranešimas apie Tarybos įgalotinio C. Liandsbergio veikimą. Kadangi, kaip paaiškėjo ir p. Daukšos pranešimo ir paties p. Liandsbergio laiško, p. Liandsbergis ne visai tikrai supranta pavestą jam užduotį ir todėl negali atlikti jos pagal duotų jam nurodymų²⁷, tai nutarta p. Liandsbergį iš Maskvos atšaukti ir jo vietoje paskirti kitą tinkamesnį žmogų.

Tuo posėdis pabaigtas.
(pas.) J. Sernas.

Protokolas 40

posėdžio 1918 m. birželio mėn. 28 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] ŠAULIUI ir [J.] SERNUI.

1. Nutarta pasamdyti T[arybos] kurjeriu nuo 1/7 V. Papinigi už 150 mr. algos mėn[esiui] su butu, kuru ir šviesa nuo Tarybos.

2. Gauta prašymas Panevėžio vyrų gimnazijos, kad išrūpintų Prezidiumas nuo vokiečių valdžios tinkamus gimnazijai valdiškus namus. Nutarta šiame reikale Panevėžio vyrų gimnazija užtarti prieš viršininką vokiečių Karo valdžios Lietuvoje.

3. Mašinistei Kubiliūtei nutarta atsakyti vietą nuo liepos mėn. 1 d.

4. Vincas Kvietinis nutarta pasamdyti T[arybos] kurjeriu už 75 rb mėn[esiui] su butu, kuru ir šviesa nuo Tarybos (nuo 1 d. liepos m.).

5. Gauta aukų 500 rub. rusų (Kerenskio) pinigais iš p. Šnapščio tautos reikalams.

6. Mašinistei Skvirblytei nutarta paskirti algos už birželį mėn., o taip pat ir tolimesniam laikui 200 markių.

7. Adomaičiui (iš Rygos) nutarta pasiūlyti Tarybos namų valdytojo vietą; algos paskirta 300 mr. mėn[esiui] su butu, kuru ir šviesa nuo Tarybos.

Tuo posėdis pabaigtas.
(pas.) J. Sernas.

Protokolas 41

posėdžio 1918 m. liepos mėn. 1 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SERNUI, [J.] ŠAULIUI.

1. M. Yčas, kurs buvo Tarybos įgaliotas važiuoti Ukrainon tartis su Ukrainos valdžia dėl lietuvių — tremtinių grąžinimo, pranešė apie savo kelionės pasekmes. M. Yčas, Prezidiumo prašomas, žadėjo paduoti pranešimą raštu.

2. Smetona išdėstė sumanymą apie steigimą prie Tarybos tam tikro biuro (stalo), kame būtų registruojami lietuviai inteligentai visokių profesijų kaip pargrižę į Lietuvą, taip tuo tarpu pasilikę Rusijoje ir kitur užsieniuose, ir išrodė tokios registracijos svarbumą. Prezidiumas sutiko su Smetonos sumanymu ir nutarė tuojau ieškoti tinkamo tam žmogaus.

3. Gauta proektas apie muzikos mokyklos steigimą Vilniuje. Tam sumanymui pritardamas, Prezidiumas nutarė jo įvykinimą rūpintis pavesti sumanymo padavėjams: kun. prof. Braziui, J. Naujaliui ir J. Tallat-Kelpšai.

4. J. Šaulio pasiūlymu nutarta Iškilmių Komisijai (jos nariams už darbą ir t. t.) atlyginti pagal paruoštos sąskaitos.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 42

posėdžio 1918 m. liepos mėn. 2 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] ŠAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Gauta iš Verwaltung'o kopija rašto Vyriausio Rytų Vado, kad yra leista nuo 5 d. liepos m. š. m. korespondencija tarp Tarybos ir gyventojų lietuvių kalba. Nutarta prašyti vokiečių valdžios, kad Tarybos korespondenciją paliuosuotų nuo mokesčio.

2. Lietuvių Katalikių moterų draugijos prašyman (pašalpos) nutarta atsakyti.

3. Vilniaus miesto architektui V. Hechtui, kuris padarė remontą Tarybos namų, kaipo atlyginimą už jo triūsą, nutarta padovanoti auksinį laikrodėlį su Lietuvos herbu ir su parašu; be to, nutarta paruošti jam vakarienę.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Papildymas prot[okolo] 42

4. Paskaityta prašymas įgaliotinio Vilniaus ev[angelikų]-reformatų Kolegijos kun. dr. Kurnatausko, kad Prezidiumas palengvintų išgavimą leidimo J. Yčui ir Kurnatauskiui, kurie Vilniaus ev[angelikų] reformatų Sinodo kuratorių ir kunigų yra deleguoti važiuoti į Slucką, Minsko gub., pargabentų evakuotą į ten minėtąją Kolegiją. Tą klausimą nutarta išklausti.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 43

posėdžio 1918 m. liepos mėn. 5 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI ir Un[iversite]to Komis[ijos] nariams M. YČUI ir [M.] BIRŽISKAI.

1. Paskaitytas raštas iš Oberosto — atsakymas į įteiktąjį Prezidiumo projektą apie įsteigimą Universiteto Vilniuje. Atsakymas prielankus. Toliau tuo projektu įvykinimu rūpinties ir per Prezidiumą su atitinkama vokiečių valdžia tarties nutarta pavesti Un[iversite]to Komisijai. Svarbiems klausimams, surištiems su Un[iversite]to steigimu aptarti, nutarta telegrafu pakviesti, kad atvažiuotų iš Berlyno Un[iversite]to Komisijos nariai prof. Voldemarą ir kun. dr. Purickį.

2. Paskaityta raštas Viršininko vokiečių Karo Valdžios Lietuvoje, adresuotas Tarybos pirmininkui, su prašymu duoti paaiškinimą delei steigimo lietuvių ir lenkų mokyklų Seinų apskrityje. Atsakymą parašyti apsiėmė Smetona.

3. Paskaitytas raštas Viršininko Vokiečių Karo valdžios Lietuvoje su prašymu paaiškinti klausimą delei steigimo Vilniuje vokiečių gimnazijos, kuriai gimnazijai steigti prašo vokiečių valdžios leidimo E. Kattches. Paruošti atsakymą pavesta Švietimo Komisijos pirmininkui M. Biržiškai.

Tuo posėdis pabaigtas.

4. Gauta aukų tautos reikalams a) surinktų Trinkūnų mokytojo A. Ramanausko Saldugiškio apylinkėje 142 mr., b) iš kun. Račiūno **auksu** 100 rb.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 44

posėdžio [1918 m.] liepos mėn. 15 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Gauta sąrašas inteligentų, norinčių grįžti iš Petrapilio Lietuvon (sąrašą atvežė Tarybos įgaliotinis bar[onas] Egertas). Nutarta kreiptis su prašymu į Oberostą, kad duotų žinią ant sienos, kad mīnėtiems inteligentams netrukdytų per sieną pervaziuoti (per Siebežą).

2. Nutarta įgalioti inž[inierių] A. Poželą Petrapilyje rūpinties grąžinimu iš Petrapilio rajono lietuvių tremtinių tėvynėn, taip pat grąžinimu išgabentų iš Lietuvos kultūros turtų ir įstaigų ir atstovauti šiuose reikaluose Lietuvos valstybę²⁸ Tarybą prieš rusų ir vokiečių valdžią.

3. P. Keriui, lietuvių paštos (krasos) tarnaujančių sąjungos Rusijoje delegatui, kuris, belaukiant leidimo grįžti atgal, atsidūrė sunkiame padėjime, jam prašant, nutarta išduoti iš Tarybos kasos skolinčiai šimtas (100) rb.

4. Nutarta nupirkti Tarybos Bibliotekai šias knygas: Didžiąją enciklopediją Brokhauso vokiečių ir rusų kalbomis, „Handwörterbuch

der Staatswissenschaft“²⁹, o taip pat visas knygas ir atlasus su žemėlapiais apie Lietuvą ir Kuršą, išėjusias karo metu vokiečių kalba.

5. Gauta iš p. Leono Konstitucijos ir savivaldybos proektai, jų kopijos duotos tam tikrom T[arybos] Komisijoms (pranešė p. J. Saulys).

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Sernas.

Protokolas 45

posėdžio 1918 m. liepos mėn. 16 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. ŠAULIUI ir J. ŠERNUI.

1. Išklausyta pranešimas Tarybos įgaliotinio barono Egerto apie jo veikimą Petrapilyje ir Maskvoje tremtinių (ypatingai inteligentų) grąžinimo reikale. Platesnį pranešimą apie savo pasidarbavimą bar[onas] Egertas, Prezidiumo prašomas, žadėjo įteikti raštu. Iš pranešimo bar[ono] Egerto paaiškėjo, kad Generaliniam Vokietijos konsului Maskvoje reikia kaip galint greičiau pranešti apie Tarybos nusistatymą tremtinių grąžinimo klausime ir nusiųsti p. C. Liandsbergio vietoje kitą tinkamesnį įgaliotinį.

2. B. Giedraitis nutarta pasamdyti valdininku ypatingiems reikalams prie Prezidiumo nuo liepos mėn. 10 d. Algos jam paskirta 300 mr. ir 100 mr. išlaidoms mėn[esiui].

3. K. Vizbarui, valdininkui ypatingiems reikalams prie Pirminko, nutarta pavesti (Skyrių) registraciją inteligentų.

4. Išklausyta pranešimas delegatų Kaukazo lietuvių Tarybos³⁰ Pr. Dailidės ir St. Jazdausko apie reikalus ir padėjimą lietuvių Kaukaze (Gruzijoje).

5. Inžinierius T. Šulcas nutarta įgalioti (vietoj p. Č. Liandsbergio) į Maskvą rūpintis tremtinių ir kultūros įstaigų bei turtų grąžinimu atgal Lietuvon.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Sernas.

Protokolas 46

posėdžių 1918 m. liepos mėn. 23 d. ir rugpjūčio mėn. 2 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Nutarta pristatyti Verwaltung'ui sąrašą inteligentų, kurie reikalingi vietų, su prašymu jiems tinkamas vietas duoti. Nutarta ir ateityje laikas nuo laiko, susirinkus didesniai kandidatų skaičiui, tokius sąrašus Verwaltung'ui duoti.

2. Nutarta užmokėti už sekretoriavimą Tarybos pilnates posėdžių laiku kun. J. Tumui už 17 dienų 255 mr., St. Šilingui už 5 d. 75 mr. ir T. Petkevičiui už 8 d. 120 mr.

Tuo posėdžiai pabaigti.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 47

posėdžio 1918 m. rugpjūčio mėn. 8 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. J. Saulys paskaitė teisių komisijos raštus iš š. m. rugpjūčio mėn. 3 ir 7 d. d. apie naujų narių kooptavimą, apie projektuojamus darbus, algų nustatymą ir t. t. Visa tai Prezidiumas priėmė savo žinion. Nutarta sulig Komisijos prašymo a) pakviesti adv. P. Leoną (tuo tarpu vienam mėnesiui) Komisijos darbams vesti ir sumanytiems projektams ruošti, b) pasamdyti K. Jablonskį (nuo 15 liepos jau dirba) ir P. Šalčių (nuo 1/8) įstatymams versti už 200 mr. mėn[esiui] kiekvienam.

2. Didesnius raštus, visokias instrukcijas, o taip pat Tarybos pilnates posėdžių protokolus, kuriuos dėl daugumo darbo nebegalima spėti pagaminti T[arybos] biuro jėgomis, nutarta toliau duoti spausdinti spaustuvėn su pažymėjimu, kad jie spausdinami rankraščio teisėmis V[alstybės] Tarybos vidaus reikalams.

3. P. Leoną nutarta telegrafu pakviesti iš Kauno teisių komis[ijos] reikalams.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 48

posėdžio 1918 m. rugpjūčio mėn. 10 d., dalyvauja[nt] [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI, [J.] ŠERNUI.

1. Smetona pranešė apie pasikalbėjimą su nauju Chefu (Ti[e]sler) prie karo gubernatoriaus Lietuvoje. Tarp kitų klausimų buvo paliestas a) Berlyno kelionės klausimas; prašė nurodyti, kokiais reikalais norima važiuoti, iš savo pusės patarė nurodyti kaipo tikslą pasitarimų dėl konferencijų. Iš viso išnešta įspūdis, kad nenorima leisti arba stengiamasi leidimą kiek galima toliau nutraukti, b) Tarybos teisių klausimas. Chefo nuomone, Taryba yra patariamasis organas, todėl Tarybos sumanyti departamentai negalį būti prie Tarybos steigiami, nes tai būtų ruošimasis paimti valdžią į savo (Tarybos) rankas. Kadangi valdžia dabar esanti ir turinti ligi karo pabaigos pasilikti Verwaltung'o rankose, tai vietoje dep[artamen]tų turėtų būti sudarytos prie Verwaltung'o komisijos, kurios su Verwaltung[ung'u] veiktų kaipo patariamieji organai. Dėl tokių Chefo pažvalgų į Tarybos teises pirmininkui nepavykę priėti su juo prie bendros nuomonės nė viename klausime. Įspūdis pasilikęs kuo sunkiausias, c) Chefas pranešė, kad jau atvažiavęs Vilniun Lietuvos karo gubernatorius gen. Harbon, kuris norįs su Prezidiumu pasimatyti. Pasimatymas pirmininko su Chefu paskirtas rugpjūčio mėn. 11 d. 5 val. po pietų.

2. Jadvyga Chodakauskaitė nutarta pasamdyti prie Prezidiumo į politikos skyrių už 400 mr. mėn[esiui] (nuo 10/8).

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 49

posėdžio 1918 m. rugpjūčio mėn. 13 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Priimta žinion Tremtinių ir Pabėgėlių grąžinimo komisijos raštai NN 571 ir 572 a) apie sumanymą imti už pasus perėjimo vietose iš neturtingų pabėgėlių po 3 mr., nuo pasiturinčių po 10 mr., o negalintiems užsimokėti išdavinėti pasus dovanai, b) apie koopciją naujų narių kun. J. Tumo ir inž. Carneckio.

2. D-rui Kvedarui už darbą skundų skyriuje pagal to skyriaus pirm[ininko] pasiūlymo nutarta užmokėti 246,66 rb., o vyriukui už vokiečių kalbos taisymo — 100 mr.

3. Peržiūrėta, dalyvaujant Švietimo Komisijos Pirmin[inkui] M. Yčui, tos komisijos pateiktieji proektai apie mokytojų instituto ir vyrų bei moterų gimnazijų steigimą. Vyrų gimnazijos direktorium nutarta paskirti J. Yčą, moterų — Sakenį, ligi susiorganizuosiant mokytojų institutui — laikinai jo direktorium paskirti J. Yčą. Minėti proektai su kai kuriomis pataisomis priimti.

4. Skundų skyriaus sekretoriui J. Pakniui, atsižvelgiant į jo šeimynos aplinkybes, nutarta pridėti algos 100 mr. mėnesiui.

5. Skundų skyriui nutarta pasiūlyti P. Gaidelionį į skundų rašytojus, algos 400 mr.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 50

posėdžių 1918 m. rugpjūčio mėn. 14, 16 ir 20 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] SAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Jonui Jablonskiui nutarta paskirti pagrindinės mėn. stipendijos po 600 markių.

2. Įgaliotiniais tremtinių ir išgabentų iš Lietuvos įstaigų bei kultūros turtų grąžinimo reikalais į Maskvą nutarta paskirti inž. T. Šulčą, adv. A. Janulaitį ir gimnazijos mokytoją L. Daukšą.

3. Įgaliotiniais belaisvių aprūpinimo ir grąžinimo reikalais į Vokietiją nutarta paskirti adv. R. Chadakauskas, kun. dr. J. Bakšys, P. Grajauskas ir M. Bagdonas.

4. Įgaliotiniais tremtinių ir išgabentų iš Lietuvos įstaigų bei kultūros turtų grąžinimo reikalais į Ukrainą, be įgalioto jau inž. J. Jankevičiaus, nutarta paskirti E. Adamkevičius ir P. Narutavičius.

5. Įgaliotiniu tremtinių grąžinimo reikalais į Finliandiją nutarta paskirti V. Gylį.

6. Kaip patirta iš laikraščių, lenkai rūpinasi perkėlimu Peterburgo katalikų dvasinės akademijos į Vloclovką. Nutarta dėl tos priežasties kreiptis su protestu ir su paaiškinamuoju raštu į vokiečių valdžią; išdėstyti, kad ta akademija buvo savo laiku rusų valdžios iš Vilniaus išgabenta ir turį būti į Vilnių grąžinta. Tokį raštą nuo

V[alstybės] Tarybos vardo paruošti nutarta pavesti Vilniaus katalikų dvasininkams lietuviams.

7. Svetimo Komisijos Pirmininkas M. Yčas ir agron. J. Tūbelis pranešė apie tai, kas padaryta Dotnuvos ūkio mokyklos atgaivinimo klausimu, padavė mokyklos sąmatą, programą, pamokų suskirstymą ir t. t.

8. Svarstoma buvo apie Vileikos psichiatrinės ligoninės pargabenimą iš Sloviansko miesto (iš Ukrainos). Sveikatos Komisijai nutarta pavesti išdirbti ligoninės sutvarkymo projektą, užlaikymo projektą ir t. t. Pargabenimą suorganizuoti nutarta pavesti delegacijai Ukrainoje. Vietinės vokiečių valdžios (Ob. Osto) nutarta dar kartą prašyti, kad padėtų greičiau minėtą ligoninę grąžinti Lietuvon.

9. Svarstoma buvo Tarybos sąmata prieš paduodant ją Verwaltung'ui peržiūrėti. Nutarta paduoti visas ligi šiol padarytas V[alstybės] Tarybos skolas, prašant pirmon galvon paskirti pinigų toms skoloms apmokėti ir V[alstybės] Tarybos išlaidų sąmata ligi šių metų pabaigos.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

Protokolas 51

posėdžio 1918 m. rugpjūčio mėn. 22 d., dalyvaujant [A.] SMETONAI, [J.] ŠAULIUI ir [J.] ŠERNUI.

1. Rekomenduojant Svetimo Komisijos pirmininkui M. Yčui, nutarta paskirti J. Tūbelį (agronomą) Dotnuvos Valstybinės ūkio mokyklos direktorium.

2. Gauta aukų 216,40 mr., surinktų Vaitkuškių bažnyčioje tremtinių grąžinimo reikalams.

3. Belaisvių skyriaus vedėjui J. Kubiliui nutarta pakelti alga nuo 1 d. rugsėjo mėn. ligi 500 mr. mėnesiui.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas.

generalinis sekretorius

Protokolas 52

Rugpjūčio mėn. 28 d. Dalyvavo: Prezidiumo nariai: d-ras J. ŠAULYS, kun. J. STAUGAITIS ir laikinas g[eneralinio] sekretoriaus pavaduotojas P. KLIMAS, Tremtinių grąžinimo skyriaus vedėjas A. STULGINSKIS, Tarybos atstovas Ukrainoje inž. JANKEVICIUS ir paskirtieji atstovai važiuoti į Rusiją: inž. SULČAS, mok. DAUKŠA ir A. JANULAITIS.

1. L[ietuvos] V[alstybės] Tarybos atstovas Ukrainoje inž. Jankevičius praneša apie savo darbą ir lietuvių organizaciją tremtiniams grąžinti Ukrainoje (Kijeve).

2. Del vokiečių okupacijos valdžios pareiškimo, jog L[ietuvos]

V[alstybės] Tarybos siunčiamieji atstovai į Rusiją ir kitur (Tremtinių grąžinimo reikalais) tegali būti išleisti tik kaip vokiečių okupacijos valdžios įgaliotiniai, nutarta: kadangi toks pareiškimas ir toks įgaliojimas principu prieštarauja Lietuvos valstybės pripažinimo principui ir L[ietuvos] V[alstybės] Tarybos savarankiškam atstovavimui,— Tarybos jau ne kartą ligi šiol realizuotam,— nieku būdu netikti su tokia okupacijos valdžios propozicija, kuri taip pat naikina Tarybos tremtinių grąžinimo komisiją ir daro nepageidaujamą precedentą kitiems Tarybos skyriams bei komisijoms. Galutinai tam klausimui nutarti turi būti sušauktas plenumas. Ligi to laiko okupacijos valdžia, ligi šiol pripažinusi tremtinių grąžinimo komisijos savarankišką kaip ir jos įgaliotinių — atstovų, darbą, privalo išduoti išlaikymui reikalingąsias lėšas.

(pas.) P. Klimas, gen[eralinio] sekretoriaus pavaduotojas.

Protokolas 53

Rugpjūčio mėn. 29 d. Dalyvavo: vicepirm. J. ŠAULYS, J. STAUGAITIS ir sekret[oriaus] pavad[uotojas] P. KLIMAS.

1. P. Saulys praneša apie pasikalbėjimą su Verwaltung'o šefu del Tarybos biudžeto. Verwaltung'as stovi ant savo pozicijos ir nepripažįsta Tarybos savarankiško atstovavimo Rusijoje tremtinių ir turtų grąžinimo reikalui, todėl atmeta ir tremtinių komisijos biudžetą. Iš komisijų jie tinka palikti: teisės, skundų ir švietimo. Kitas Tarybos sąmatos pozicijas žymiai sumažino.

2. Del tų reikalų nutarta siųsti telegrama į Berlyną ir šaukti plenumas.

Gen[eralinio] sekretoriaus pavaduotojas (pas.) P. Klimas.

Protokolas 54

Rugsėjo mėn. 4 d. Dalyvauja: J. ŠAULYS, k[u]n. [J.] STAUGAITIS ir P. KLIMAS.

1. Nutarta įvesti visa Tarybos vidaus tvarka nuo rugsėjo mėn. 15 d., sekant jau sudarytomis instrukcijomis. Prieš įvedant sušaukti IX.6 visų Tarybos įstaigų, skyrių bei Komisijų vedėjai. Nustatytoji tvarka skelbti laikraščiuose.

Gen[eralinio] sekretoriaus pavad[uotojas] (pas.) P. Klimas.

Protokolas 55

Rugsėjo 6 d. Dalyvauja: J. ŠAULYS, P. KLIMAS, A. STULGINSKIS ir įgal[iotinis] CHODAKAUSKAS.

1. Del jungtinės Vilniaus šelpiamųjų įstaigų organizacijos prašymo, idant L[ietuvos] Tarybos komisijose tremtiniams grąžinti dalyvautų ir žydų atstovai, kadangi tosios komisijos ne visai esančios bešališkos,— nutarta: pranešti žydų organizacijoms, jog su okupa-

cijos valdžia yra susitarta visų pirma gražinti sodžiaus gyventojus; kad gi neapsunkinus per daug miestų išmaitinimo, miestiečiai turi laukti paskesnės eilės ir dėl tos tad priežasties žydai, kaip miestų gyventojai, negalėjo būti lygiomis leidžiami su sodiečiais — lietuviams. Antra — mažumų, būtent ir žydų, dalyvavimas Taryboje, klausimui nepaaiškėjus, ir pačių žydų dalyvavimas Tarybos Komisijoje negali būti tinkamai išrištas, jie tegali pasiūsti be sprendžiamąjo balso vietinių komitetų (žydų) išrinktus atstovus kaipo ekspertus.

Gen[eralinio] sekretoriaus pavaduotojas (pas.) P. Klimas.

Protokolas 56

Rugsėjo mėn. 6³¹ d. Dalyvauja: J. ŠAULYS ir P. KLIMAS iš Prezidiumo, Tarybos nariai: ST. ŠILINGAS, J. VILEIŠIS ir pakviestieji Teatro reikalų žinovai: TALLAT-KELPŠA, L. GIRA, V. KRĖVĖ, ALYTA, LINARTAS, A. ŽMUIDZINAVIČIUS, J. STRAZDAS, VAIČKUS ir A. ZUKAUSKAS.

1. Teatro reikalais rūpintis nutarta sudaryti prie L[ietuvos] V[alstybės] Tarybos tam tikra Komisija (Teatro Komisija) iš 5 žmonių. Jos uždavinys bus: bendras namų ir scenos prižiūrėjimas, lėšų išgavimas, režisavimo ir artistų sutvarkymas ir kt.

2. Komisijos narių kandidatais pažymėti: A. Zmuidzinaičius, J. Vileišis, V. Krėvė, L. Gira ir St. Šilingas.

3. Pirmininku kviečiamas p. St. Šilingas, o kiti nariais.

G[eneralinio] sekretoriaus pavaduotojas (pas.) P. Klimas.

Protokolas 57

posėdžio rugsėjo mėn. 10 ir 11 d. 1918 m., dalyvaujant V[alstybės] Prezidiumo nariams kun. J. STAUGAIČIUI ir J. ŠERNUI ir V[alstybės] Tarybos nariui P. KLIMUI.

1. Peržiūrėta Švietimo Komisijos atsiųstas „Trojų ir kelių statybos kursų Vilniuje“ steigimo sumanymas, pateiktas inžinierių J. Simoliūno ir K. Vasiliausko. Sumanymas ir kursų programa priimta ir nutarta nusiųsti Verwaltung'ui patvirtinti.

2. Gauta aukų tautos reikalams rusų pinigais 61 rb. 10 kap. per kun. Vaitekaitį iš Lietuvos Tarybos Rusijoje Aglonos skyriaus.

3. Nutarta kreiptis su prašymu į Verwaltung'ą, kad V[alstybės] Tarybos nariams ir tarnautojams išduotų produktų ir kurą normaline kaina.

4. Priimta žinion V[alstybės] Tarybos nario J. Vailokaičio laiškas iš Petrapilio.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas. Gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas 58

posėdžio rugsėjo m. 13 d. 1918 m., dalyvaujant iš Prezidiumo kun. J. STAUGAIČIUI ir J. ŠERNUI ir V[alstybės] Tarybos nariams A. STULGINSKIUI ir K. BIZAUSKUI.

A. Stulginskis pranešė apie savo Berlyno kelionę. Šių metų rugsėjo mėn. 7 d. Verwaltung'o komisaras prie V[alstybės] Tarybos p. Hauptm[ann] Kügler pasiūlęs Stulginskiui važiuoti Berlynan dalyvauti pasitarimuose dėl tremtinių ir sienų reikalų. Stulginskis atsakęs, kad jis gali kalbėtis apie tremtinių grąžinimo reikalus, kaip tremtinių ir bel[aisvių] grąžinimo komisijos pirmininkas, jei V[alstybės] Tarybos prezidiumas duosias jam tikrų įgaliojimų. Ribų gi reikalais Stulginskis pasisakęs negalėsiąs kalbėtis kaip nekompetentingas šioje srityje. Ta prasme buvęs sudarytas protokolas to pasikalbėjimo.

Gavęs tam tikrą įgaliojimą tartis su Berlyno valdžia tremtinių reikalais, Stulginskis buvo nuvažiavęs į Berlyną ir ten iš rittmeisterio Burkhardto patyręs, kad turi būti pasitarimai ne tiek apie tremtinių reikalus, kiek apie tokios svarbos reikalus, kaip apie pavaldinybės klausimus, ribų ir t. t. Kadangi dėl šitų klausimų turi visų pirma išsitariti V[alstybės] Taryba, kaip pripažintoji Lietuvos valstybės atstovybė, tai Stulginskis dėl šių klausimų pasitarimuose, kaip neįgaliotas ir nežinąs V[alstybės] Tarybos nusistatymo, atsisakęs dalyvauti. Kartu St[ulginskis] pareikalavęs, kad į tuos pasitarimus būtų pakviestas tam tyčia nuo Valst[ybės] Tarybos įgaliotas žmogus, kaip kad buvę pakviesti įgalioti žmonės nuo Kuršo, Livų ir Estų žemių Tarybų atstovai. Tiktai manydamas, kad V[alstybės] Taryba bus paprašyta deleguoti nuo savęs tam tikrą atstovą, Stulginskis sutikęs dalyvauti viename posėdyje, kuriame buvęs svarstomas klausimas pavaldinybės.

Be to, Stulginskis su tam tikromis ypatomis kalbėjęs apie tremtinių reikalus, bet tas pasikalbėjimas nebuvęs oficialinis, tos ypatos sakėsi nebuvusios apie jo atvykimą perspėtos, todėl negalincios duoti visų prašomų žinių ir t. t. Todėl, St[ulginskio] nuomone, negalima iš to pasikalbėjimo tikėtis kokių nors vaisingų išdavinių.

A. St[ulginskis] įteikęs valdžios komisarui Oberosto žemėms pareiškimą dėl savo kelionės, kurio kopiją įteikė Prezidiumui. Prezidiumas patvirtino A. St[ulginskio] augščiau išdėtą taktiką.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Šernas, gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas 59

posėdžio 1918 m. rugsėjo mėn. 19 d., dalyvaujant iš Prezidiumo J. SAULIUI ir J. ŠERNUI, politikos referentams: Tarybos nariui P. KLIMUI ir J. CHODAKAUSKAITEI.

1. Klimas pranešė apie savo sumanymą kiek galima dažniau informuoti laikraščius ir V[alstybės] Tarybos narius bei tarnaujančius

apie Tarybos darbus ir šiaip svarbesnius atsitikimus, kurie paliečia V[alstybės] Tarybą iš Lietuvos reikalų. Šita galima esą būtų pasiekti per tam tikrus biuletenius, kurie kasdieną turėtų būti spausdinami, kaip bėgamosios V[alstybės] Tarybos žinios. Pageidaujama esą būtų leisti dar savaitinius biuletenius, kur būtų įglaustos ir tam tikrai nukarakterizuotos visos žinios už savaitę. Tačiau šitas klausimas tuo tarpu nutarta atidėti. Kas del kasdieninių biuletenių, tai juos nutarta spausdinti V[alstybės] Tarybos biuro įėjomis spaudos ir artimesnių V[alstybės] Tarybai žmonių informavimui kaip „bėgamosios V[alstybės] Tarybos žinios“. Tų biuletenių paruošimas nutarta pavesti P. Klimui.

2. V[alstybės] Tarybos knygyno priežiūra nutarta pavesti Tarybos nariui P. Klimui.

3. Nutarta duoti spaustuvei atspausdinti IX sesijos protokolus (50 ekz.).

4. Nutarta parduoti V[alstybės] Tarybos nariui J. Vileišiui porą V[alstybės] Tarybos arklių, ratus ir pakinktą už tūkstantį penkis šimtus rub.

Tuo posėdis pabaigtas.

(pas.) J. Sernas gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas 61 *

posėdžio 1918 m. spalio 25 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. SAULIUI, J. SERNUI, apsaugos Komisijos nariams St. ŠILINGUI ir J. ALEKNAI. Be to, dalyvavo vicepirmininkas kun. J. STAUGAITIS.

Apsaugos Komisijos nariai painformavo apie tos komisijos veikimą. Prezidiumas pritarė visiems tos komisijos padarytiems žingsniams ir nutarė išduoti Komisijai avansu dešimt tūkstančių markių apsaugos organizacijos reikalams. Susidarius apsaugos ministerijai, ta komisija nutarta pavesti apsaugos ministerijos žiniai ir išduotus apsaugos komisijai pinigus įnešti apsaugos ministerijos sąskaiton.

(pas.) J. Sernas gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas 62

posėdžio 1918 m. spalio mėn. 26 d. Dalyvaujant [A.] SMETONAI, J. SAULIUI ir J. SERNUI.

1. St. Šilingui, teisių ir teatro komisijų pirmininkui ir apsaugos komis[ijos] pirmininkui, nutarta paskirti algos nuo š. m. spalio mėn. 1 d. po aštuonius šimtus markių mėnesiui. Už rugpjūtį ir rugsėjo mėn. nutarta užmokėti jam tūkstantį markių.

2. Sveikatos komisijos pirmininkui D-ruui J. Aleknai nutarta paskirti po penkis šimtus markių algos mėnesiui, skaitant nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d.

* Protokolų originaluose protokolo Nr. 60 nėra.

3. Nutarta išleisti V[alstybės] Tarybos dokumentų knyga (ofic[ial]i) korespondencija V[alstybės] Tarybos su vokiečių valdžios įstaigomis) vokiečių ir lietuvių kalbomis. Šis dalykas pavesta J. Šauliui su teise pritraukti į pagalbą reikiamą skaičių žmonių.
(pas.) J. Sernas gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas 63

posėdžio 1918 m. spalio mėn. 31 d. Dalyvauja A. SMETONA, J. ŠAULYS, kun. J. STAUGAITIS ir J. ŠERNAS.

1. K. Bizauskui, Valstybės Tarybos nariui, už darbą Tarybos biure nutarta paskirti algą po penkis šimtus markių mėn[esiui], skaitant nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d.

2. Nutarta pasamdyti V. Čiurlionytę kaip padėjėją politikos referentams nuo 1 d. lapkričio mėn., algos paskirta 250 mr. mėn[esiui].

3. Švietimo Komisijos vedėjui M. Yčui nutarta paskirti algos 600 mr. (šešius šimtus markių) mėnesiui, skaitant nuo 15 d. liepos mėn. š. m.

4. Biuro vedėjui E. Misevičiui nutarta prie algos pridėti po 100 mr. (šimtą) brangenybės priedo mėnesiui, skaitant nuo spalio mėn. 1 d.
(pas.) J. Sernas gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas 64

posėdžio 1918 metų lapkričio mėn. 4 d., dalyvaujant A. SMETONAI, J. ŠAULIUI, k[un.] J. STAUGAIČIUI ir J. ŠERNUI.

1. Nutarta kreiptis į vokiečių okup[acijos] valdžią, kad atiduotų lietuviams, kol kas V[alstybės] Tarybos žinion, Kauno miesto teatrą. Tą teatrą iš vokiečių valdžios priimti įgalioti J. Naujalis ir K. Sutkus, Kaune.

2. Valdininkams ruošti mokyklai prie Telšių gimnazijos nutarta išduoti sulig prašymu 3000 mr. (trys tūkst[ančiai] markių).

3. Organizuoti spaudos biurą pavesta vicepirm[ininkui] J. Šauliui, kuris pristatys Prezidiumui kandidatus.

(pas.) J. Sernas gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas 32

posėdžio 14 d. lapkričio mėn. 1918 m., dalyvaujant J. ŠAULIUI, J. ŠERNUI, V[alstybės] Tarybos nariui kun. A. PETRULIUI.

1. Priimta deputacija kauniškių dvarininkų: Mečislovas Jaloveckis, Eduardas Kudrevičius ir Jurgis Gruževskis, kurie pareiškė kauniškių dvarininkų suvažiavimo vardu, kad jie vienbalsiai esą nusistatę stovėti ant Lietuvos Nepriklausomybės pamato ir esą nutarę dėtis kartu su lietuviais bendran darban atstatant nepriklausomą Lietuvą, ypač šaukiant konferenciją. Kauniškių dvarininkų komitetas

Vilniuje sudarytas esąs iš grafo Kossakovskio — kaip pirmininko, Meč. Jaloveckio, kaip vicepirm[ininko], ir narių — Meištavičiaus, St. Montvilos, Jurgio Gruževskio, Kiborto, Gr. Lubenskio ir kandidatų gr[af]o Mar. Platerio ir St. Kognovickio.

(pas.) J. Sernas gen[eralinis] sekret[orius].

Protokolas

posėdžio 23 lapkričio 1918 m., dalyvaujant A. SMETONAI, J. STAU-
GAIČIUI, ST. ŠILINGUI, K. BIZAUSKUI ir J. ŠERNUI.

1. Svarstyta būsimųjų plenumo posėdžių dienotvarkė. Galutinas
nustatymas dienotvarkės nutarta padaryti pirmadienį, 25.XI.

2. Nutarta Valstybės Tarybai nupirkti 30 sieksnių malkų. Tai at-
likti pavesta p. J. Šernui.

3. Pasidalinti funkcijas šitaip:

kun. J. Staugaitis	ves Prezidiumo	— Trijų reikalus	
St. Šilingas	„ „	— Penkių „	„
J. Sernas	„ Prezidiumo	— Trijų „	„
K. Bizauskas	„ „	— Penkių ³³ „	„

(pas.) K. Bizauskas gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas

posėdžio 25 d. lapkričio mėn. 1918 m. Dalyvavo: A. SMETONA,
ST. ŠILINGAS, J. ŠERNAS ir K. BIZAUSKAS.

1. Nustatyta šitokia plenarinių posėdžių dienotvarkė:

I. V[alstybės] Tarybos prezidento pranešimas apie V[alstybės]
Tarybos Prezidiumo narių pasiskirstymą funkcijomis.

II. Likviduojamų Komisijų pranešimai:

- a) teisių,
- b) valstybės paskolos,
- c) apsaugos,
- č) kredito,
- d) teatro,
- e) milicijos,
- f) belaisvių ir tremtinių grąžinimo,
- h) skundų skyriaus.

III. Nuolatinių V[alstybės] Tarybos Komisijų rinkimai

- a. Redakcijos Komisijos,
- b. V[alstybės] Tarybos biudžeto Komisijos.

IV. Įstatymų proektų svarstymas

1. Teisingumo ministerio:
Laikinas Lietuvos teismų ir jų darbų sutvarkymas,
2. Švietimo Ministerijos valdytojo:
Vilniaus Universiteto statutas,

3. Komisijos konferencijai šaukti:

Konferencijos šaukimo įstatymo projektas.

V. Paklausimai.

(pas.) K. Bizauskas gen[eralinis] sekretorius.

Protokolas

posėdžio 29 d. lapkričio mėn. 1918 m. Dalyvavo: A. SMETONA, kun. J. STAUGAITIS, ST. ŠILINGAS, J. ŠERNAS ir K. BIZAUSKAS.

1. Nutarta visiems V[alstybės] Tarybos tarnautojams padidinti algas 50% brangenybės dėlei už lapkričio mėn. ir toliau.

2. Išmokėti P. Šalčiui už 10 dienų pasidarbavimo po 8 MK. dienai, iš viso 80 MK.

3. Nusamdyti Petkevičių, kaip protokolantą ir V[alstybės] Tarybos informacijų biuro vedėją. Atlyginimo paskirta lapkričio mėn. MK. 600. Sekantiems mėnesiams dar 50% brangenybės dėlei.

4. Primokėti P[onui] Škirpai, skundų skyriaus registratoriui, už spalių ir lapkričio mėn. po 150 MK.; iš viso MK. 300.

5. Nutarta visus V[alstybės] Tarybos priimtusius įstatymo projektus atiduoti Prezidiumui Trijų, kad jie būtų atspausdinti, Redakcijos komisijai prižiūrėjus, „Valstybės įstatymų ir valdžios įsakymų“ lakštuose.

(pas.) K. Bizauskas V[alstybės] T[arybos] sekretorius.

6. Vilniaus vyskupo kun. dr. J. Matulevičiaus konsekracijai nutarta deleguoti kun. J. Staugaitį ir K. Bizauską.

(pas.) K. Bizauskas V[alstybės] T[arybos] sekretorius.

Protokolas

posėdžio 7 d. gruodžio 1918 m. Dalyvavo: A. SMETONA, k[un]. J. STAUGAITIS, ST. ŠILINGAS, J. ŠERNAS ir K. BIZAUSKAS.

1. Nutarta D-ro Basanavičiaus ir P. Galaunės pasiūlymą Svetimo ministeriją pavadinti „Svetimo ir Meno ministerija“ kol kas atidėti.

2. Atspausdinti 5000 egz. „Obywatele Litwy“.

(pas.) K. Bizauskas V[alstybės] Tarybos sekretorius.

Protokolas

posėdžio 11 d. gruodžio mėn. 1918 m. Dalyvavo: A. SMETONA, ST. ŠILINGAS, J. ŠERNAS ir K. BIZAUSKAS.

1. Nutarta Valstybės Tarybos plenumui pasiūlyti šitokią rezoliuciją:

„Valstybės Taryba, atsižvelgdama į tai, kad krašto padėjimas yra reikalingas ūmaus ir neatidėliotino valstybės organizacijos darbo, paveda Ministerių Kabinetai krašto valdymo ir organizavimo darbus tvarkyti laikinomis taisyklėmis tąja sąlyga, kad artimiausiom

V[alstybės] Tarybos sesijon būtų įnešti atitinkami įstatymai — projektai“.

2. Nutarta šiandieną V[alstybės] Tarybai pasiūlyti sesiją ir pradėti kitą 9.I.1919.

3. Nutarta pasiūlyti V[alstybės] Tarybai sekančią dienotvarkę šios dienos posėdžiui:

1. Žydų kooptavimas,
2. V[alstybės] Tarybos biudžeto komisijos pranešimas,
3. Finansų ministerių projektas nuostoliams apskaitliuoti,
4. Rezoliucija dėl Ministerių Kabineto veikimo,
5. Naujos sesijos nuskyrimas.

(pas.) K. Bizauskas V[alstybės] Tarybos sekretorius.

K o m e n t a r a i

¹ Karinės valdybos Lietuvoje viršininkas (Chef der Militärverwaltung Litauen).

² Turi būti — Stadtbeirat'o. Miesto taryba (vok.).

³ Georg'o von Hertling'o rašte pareikšta, jog Lietuvos Tarybos priimtas vasario 16 d. pareiškimas anuliuojas gruodžio 11 d. nutarimą ir tokiomis sąlygomis Reichas negalys pripažinti Lietuvos valstybės.

⁴ Komisija turėjo parengti medžiagą, įrodančią, lietuvių nuomone, 1916 m. pradžioje vokiečių įvykdyto surašymo rezultatų klaidingumą.

⁵ Turi būti — kovo.

⁶ Valdžia (vok.). Trumpinimas iš Militärverwaltung.

⁷ Taip tekste.

⁸ Taip tekste.

⁹ Vykdomasis lietuvių komitetas nukentėjusiems nuo karo Lietuvoje šelpti (pirmininkas K. Olšauskas).

¹⁰ Vyriausioji Lietuvių Taryba Rusijoje, kitaip dar — Aukščiausioji visos Rusijos lietuvių tautos taryba, Lietuvių Karininkų Sąjungos CK, o vėliau ir Trijų iniciatyva sudarytas lietuvių politinis organas. Pradėjo veikti Voroneže 1917 m. gruodžio 1 d. Formaliai likviduotas 1918 m. balandžio 19 d.

¹¹ Ukrainos Centrinė Taryba (Rada) — ukrainiečių politinis organas, 1917 04 išrinktas nacionaliniame ukrainiečių kongrese Kijeve.

¹² Nutarime pasakyta: „Pavesti finansų komisijai visus finansų dalykus ir pavesti jai išdirbti ir pristatyti Tarybai instrukcijos projektą“.

¹³ Tarybos delegacija (J. Vileišis, J. Staugaitis, J. Saulys ir A. Smetona), vykusi į Berlyną (1918 03 22—25) notifikuoti Lietuvos nepriklausomybę.

¹⁴ Nutarime pasakyta: „Lietuvos Taryba, išklausiusi Komisijų sąmatų projektus, priima jas žinion ir atidon ir paveda Prezidiumui drauge su Komisijos vedėjais ir Biudžeto komisija galutinai jas nustatyti ir išpildyti“.

- ¹⁵ 1917 m. rugsėjo 18—22 d. Lietuvių konferencija Vilniuje.
- ¹⁶ Trumpinimas iš Der Oberbefehlshaber Ost — Vyriausiojo vado Rytuose kraštas.
- ¹⁷ Taip tekste.
- ¹⁸ 1918 m. sausio 23 d. Rusijos rumunų fronto vadas įsakė sulie-tuvinti 115-ąją pėstininkų diviziją su jos dalimis ir įstaigomis. Lie-tuviams pavyko paimti savo žinion tik 226-ąją lauko ligoninę, kurią 1918 m. birželio 6 d. užgrobė rumunai.
- ¹⁹ Pabraukta tekste.
- ²⁰ Pabraukta tekste. Rovno lietuvių batalionas (700—800 žmonių)
- V. Čarneckio iniciatyva suorganizuotas 1917 m. pabaigoje.
- ²¹ Turi būti — karantinas.
- ²² Apskričių viršininkai (vok.).
- ²³ Lietuvos nepriklausomybės pripažinimas Tarybos 1917 m. gruodžio 11 d. nutarimo pagrindu.
- ²⁴ Zr. 21 komentarą.
- ²⁵ Vokietijos Vyriausiosios karinės vadovybės generalinis štabas.
- ²⁶ Sutrumpinta: Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelp-ti Centro Komitetas.
- ²⁷ C. Landsbergis Maskvoje savarankiškai ėmė išdavinėti Lietu-vos piliečių pasus ir tuo užsitraukė Vokietijos generalinio konsulo nemalonę.
- ²⁸ Turi būti — Valstybės.
- ²⁹ Valstybės mokslų parankinis žodynas (vok.).
- ³⁰ Kaukazo lietuvių Taryba — politinis organas, sudarytas 1917 m. gruodžio 27—30 d. visos Kaukazo srities lietuvių suvažiavime. Su-stabdė savo veiklą 1918 m. rugpjūčio 22 d., pradėjus veikti Lietuvos atstovybei prie Gruzijos vyriausybės.
- ³¹ Taip tekste.
- ³² Toliau tekste posėdžių protokolai nenumeruojami.
- ³³ 1917 m. rugsėjo 24 d. buvo išrinktas penkių narių Tarybos Prezidiumas (pirmininkas, I vicepirmininkas, II vicepirmininkas, I sekretorius — generalinis, II sekretorius). 1918 m. lapkričio 2 d. išrinktas trijų narių Prezidiumas (pirmininkas, du vicepirmininkai), kuriam pavestos valstybės aukščiausiojo organo funkcijos.

Trumpai apie autorių

Raimundas L o p a t a (g. 1965 m.), Lietuvos istorijos instituto Tautinio atgi-mimo ir Lietuvos Respublikos istorijos skyriaus jaunesnysis mokslinis bendradar-bis. Tyrinėja Lietuvos inteligentijos politinę veiklą I pasaulinio karo metais.